

Eindrapport

Grote ambities, klein beginnen.

Een verkenning van de mogelijkheden om maatschappelijke weerbaarheid tegen ondermijnende criminaliteit te vergroten.

RIEC Amsterdam-Amstelland

1 september 2025

Radar Advies

Eindrapport

Eindrapport van het verkennend onderzoek naar het vergroten van de maatschappelijke weerbaarheid tegen ondermijnende criminaliteit in Amsterdam en Nederland. Op welke manier kan de maatschappelijke weerbaarheid worden versterkt en vergroot? En welke opties zijn hiervoor? Met welke voor- en nadelen?

Foto voorzijde rapport: Foto van Fons Heijnsbroek op Unsplash

---

Opdrachtgever

RIEC Amsterdam-Amstelland

Uitvoerder

RadarAdvies
Veemarkt 83
1019 DB Amsterdam
(020) 463 50 50
www.radaradvies.nl

Auteurs

Marije Meines

Inhoudsopgave

1 SAMENVATTING 3

2 AANLEIDING EN INLEIDING 3

3 VERANTWOORDING EN ONDERZOEKSPROCES 6

4 UITKOMSTEN 6

4.1 Hoe zijn bestaande initiatieven voor maatschappelijke weerbaarheid tegen ondermijnende criminaliteit in het buitenland georganiseerd? 7

4.2 Hoe zijn bestaande initiatieven voor maatschappelijke weerbaarheid tegen ondermijnende criminaliteit in het Amsterdam en Nederland georganiseerd? 12

4.3 Wat zijn stimulerende en remmende factoren om in actie te komen? 18

4.4 Welke opties zijn er om deze initiatieven te bevorderen en ondersteunen vanuit de overheid? 22

5 CONCLUSIE EN ADVIES 27

6 BIJLAGEN 31

6.1 Bijlage 1: Documentenlijst 31

6.2 Bijlage 2: Topiclijst initiatieven 32

6.3 Bijlage 3: Topiclijst betrokkenen 33

6.4 Bijlage 4: Topiclijst stuurgroepleden 34

1 Samenvatting

Binnen Europa (H.4.1) en Nederland (H.4.2) bestaan er diverse (bottom-up) initiatieven waarin burgers zelf het voortouw nemen om de weerbaarheid tegen ondermijnende criminaliteit te versterken. Deze initiatieven komen vaak voort uit een gevoel van urgentie, bijvoorbeeld na ingrijpende gebeurtenissen. De aanpak richt zich op bewustwording, educatie en het beïnvloeden van beleid- meestal in samenwerking met verschillende maatschappelijke partners. O.a. een breed netwerk, onafhankelijkheid en een holistische benadering dragen volgens betrokkenen bij aan het succes van deze initiatieven. Tegelijkertijd vormen een gebrek aan structurele financiering, bureaucratische belemmeringen en moeizame samenwerking met de overheid belangrijke knelpunten in het organiseren van initiatieven. Maatschappelijke acceptatie of onverschilligheid ten opzichte van (ondermijnende) criminaliteit belemmeren daarnaast verdere betrokkenheid van burgers.

Uit zowel de theorie alsook uit de interviews en werksessies, blijkt dat de bereidheid van individuen om zich te verenigen en in te zetten tegen ondermijnende criminaliteit wordt beïnvloed door verschillende stimulerende en remmende factoren (H.4.3). Factoren zoals o.a. ; persoonlijke urgentie, herkenning van het probleem in het dagelijks leven en het bestaan van vertrouwde netwerken motiveren mensen tot actie. Daarentegen vormen angst voor represailles, gebrek aan tijd en middelen en bureaucratische obstakels belangrijke drempels. Vooral wanneer het gevoel overheerst dat de overheid een bepaald probleem moet oplossen, neemt de betrokkenheid van burgers af. Het is hier van belang dat de overheid drempels verlaagt, vertrouwen vergroot en ondersteunend optreedt.

Voor effectieve samenwerking tussen overheid en samenleving (H.4.4) is maatwerk noodzakelijk, waarbij de lokale context en behoeften centraal staan. Investeren in vertrouwen, gelijkwaardigheid, gezamenlijke doelen, gedeelde communicatie en duurzame financiering vormen hiervoor de basis. De overheid wordt hier dan vooral geacht een faciliterende en verbindende rol te spelen, waarbij ruimte wordt geboden aan initiatieven en bureaucratische druk zoveel mogelijk wordt verminderd. Duurzame partnerschappen, kennisdeling en samenwerking met zowel formele- als informele netwerken zijn daarbij van groot belang.

De centrale aanbeveling (H.5) luidt om te bouwen aan een breed gedragen coalitie van betrokken partijen, waarbij klein wordt begonnen in één wijk en vanuit vertrouwen en succes verder wordt uitgebreid. Er is een duidelijke behoefte aan ondersteuning van lokale initiatieven, omdat de huidige aanpak als te top-down en repressief wordt ervaren. Door een gefaseerde aanpak, regionaal maatwerk en het benutten van diverse financieringsbronnen kan maatschappelijke weerbaarheid tegen ondermijning structureel worden versterkt en kunnen jongeren beter worden beschermd tegen criminele invloeden.

2 Aanleiding en inleiding

Aanleiding

In de afgelopen jaren is Amsterdam herhaaldelijk geconfronteerd met ernstige (gewelds-)incidenten die verband houden met de georganiseerde misdaad en ondermijnende criminaliteit. Dergelijke gebeurtenissen trekken doorgaans veel (media-)aandacht en leiden tot maatschappelijke verontwaardiging, maar beide ebben na verloop van tijd weer weg. En er lijkt een gebrek te zijn aan een meer structurele maatschappelijke en collectieve reactie tegen deze (georganiseerde) misdaad. In sommige gevallen volgt een tijdelijke respons, zoals het organiseren van een stille tocht; echter, lijkt er maar in beperkte mate sprake van meer duurzame en langdurige initiatieven vanuit de samenleving die als tegenwicht kunnen dienen.

Hoewel ondermijnende activiteiten niet alleen plaatsvinden in bepaalde wijken/ buurten in de grote steden, lijkt er op sommige plekken een meer vruchtbare voedingsbodem te zijn voor het ontplooien van criminele activiteiten en het werven van vaak kwetsbare jongeren/ jongvolwassenen, voor bijvoorbeeld het plegen van (bom)aanslagen of

activiteiten die verband houden met drugshandel. Vooral gebieden met meer sociale problematiek en minder vertrouwen in de overheid en instituties lijken kwetsbaarder, zo is de meldingsbereidheid vaak lager en regeert soms de angst voor vergelding.[1] Daarnaast lijkt voor bepaalde groepen (vooral jonge) Amsterdammers geweld steeds vanzelfsprekender en lijkt er binnen sommige groepen zelfs sprake van een zekere normalisering van geweld en criminaliteit. Zo waren er volgens de politie in 2024 in totaal 251 explosies in Amsterdam, een stijging van 21% ten opzichte van een jaar eerder.[2] Daarnaast is landelijk ook sprake van een stijging van het aantal jongeren (onder de 20) dat slachtoffer is van steekwapengeweld en lijkt er ook sprake van een trend in het aantal jongeren dat wapens bij zich draagt.[3] [4]

Op zowel landelijk-, regionaal- als lokaal niveau zijn er verschillende overheidsorganisaties en instanties die zich (steeds vaker) inzetten voor het bestrijden van deze ondermijnende criminaliteit. Zo zijn er nationaal op verschillende ministeries gespecialiseerde organisatieonderdelen of units opgetuigd, op regionaal niveau is er de samenwerking binnen RIEC's en ook lokaal is er steeds meer aandacht voor het onderwerp ondermijning. Maar ook andere overheidsinstanties, zoals de politie, het Openbaar Ministerie, Marechaussee, belasting & douane- hebben hier een belangrijke rol. Effectieve interventies gericht op het verstoren van ondermijnende criminaliteit vergen de gezamenlijke inspanning van deze verschillende betrokken organisaties. Daarnaast zijn ook steeds meer publiek-private samenwerkingen, om bewustwording en meldingsbereidheid te vergroten en barrières op te werpen. Maar ook in de preventie lijkt er baat bij een meer brede samenwerking en gedeelde inspanning op dit vlak.[5] Het betrekken en stimuleren van (lokale) maatschappelijke partners kan hier mogelijk een rol spelen in het bereiken van moeilijk bereikbare groepen en gemeenschappen. Want hoewel er vanuit verschillende organisaties de laatste jaren veel is opgetuigd om ondermijnende criminaliteit te bestrijden, blijkt het in de praktijk voor de overheid soms lastig om effectief te zijn in bepaalde wijken of buurten.

Het begrip 'ondermijnende criminaliteit' kent uiteenlopende definities en interpretaties, dit kwam ook naar voren in de diverse gesprekken die voor dit onderzoek zijn gevoerd. De Rijksoverheid definieert ondermijning als volgt: "Criminelen maken voor illegale activiteiten gebruik van legale bedrijven en diensten, waardoor normen vervagen en het gevoel van veiligheid en leefbaarheid afneemt. Dit effect wordt aangeduid als ondermijning."[6]
In dit onderzoek hanteren wij, mede vanuit het sociaal-maatschappelijk perspectief, een bredere definitie dan doorgaans door de overheid wordt gebruikt. In deze context verwijst ondermijnende criminaliteit naar situaties waarin criminaliteit legitieme sociale structuren aantast. Dit leidt tot een sluimerend en ontwrichtend effect op lokaal niveau, dat zich diep in buurten en wijken nestelt en wordt gekenmerkt door een verwevenheid van de legale bovenwereld met de illegale onderwereld.[7]

Inleiding

In diverse andere Europese landen zijn er vanuit de samenleving initiatieven tot stand gekomen die zich specifiek richten op het bestrijden van de georganiseerde criminaliteit en hun invloed. Deze initiatieven zijn onder meer gericht op het vergroten van bewustwording, het bevorderen van kennisdeling, het stimuleren van samenwerking tussen relevante partijen en het versterken van de maatschappelijke weerbaarheid. Zij hebben mede als inspiratiebron gediend voor dit onderzoek en er is gesproken met verschillende betrokkenen en initiatiefnemers van deze organisaties uit o.a. België, Italië en Malta. Daarnaast zijn er ook diverse initiatieven binnen Nederland meegenomen in dit onderzoek. Ook hier zetten individuen en organisaties zich, soms op vrijwillige basis of indirect, in om de jeugd en samenleving te beschermen tegen de impact van ondermijnende criminaliteit.

---

[1] Ondermijnende criminaliteit en de meldingsbereidheid van burgers, Verwey-Jonker Instituut & Bureau Broekhuizen (2018)
[2] Regionale veiligheidsrapportage & politiecijfers 2024- Eenheid Amsterdam
[3] NOS, 'Wapengeweld maakt jonge slachtoffers: 'Gevoel dat we tweede VS worden', nos.nl, 24 maart 2025.
[4] NOS, 'Vorig jaar meer wapens bij jongeren in beslag genomen', nos.nl, 11 februari 2025.
[5] Weerbare wijken tegen ondermijning. Contouren van een nieuwe strategie, Boutellier, Boelens & Hermens *(2019)*
[6] https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/ondermijning/ondermijnende-criminaliteit
[7] Zoals in de definitie van Lams, van der Wal en Kop (2018) en beschreven in het kennisdocument: Samen Weerbaar, van ESSA Research in opdracht van de Expertise-unit Sociale Stabiliteit

In 2024 ontstaat vanuit RIEC Amsterdam- Amstelland het idee om mogelijk een stichting op te richten die zich specifiek richt op het bevorderen en ondersteunen van dergelijke maatschappelijke initiatieven. RadarAdvies is gevraagd een verkennend onderzoek uit te voeren naar de mogelijkheden hiervoor. In dit onderzoek staat daarom de volgende vraag centraal;

Wat is de meest passende manier om in Amsterdam en Nederland maatschappelijke weerbaarheid te stimuleren tegen ondermijnende criminaliteit?

Hiervoor zal gekeken worden naar en gesproken met verschillende bestaande initiatieven uit het binnen- en buitenland. De volgende sub vragen zullen leiden tot het beantwoorden van de hoofdvraag in het vervolg van deze rapportage, inclusief een advies aan het RIEC Amsterdam-Amstelland:

1. Hoe zijn bestaande initiatieven voor maatschappelijke weerbaarheid tegen ondermijnende criminaliteit in het buitenland (m.n. Italië, België, Duitsland) georganiseerd? Wat zijn succesfactoren? Wat kan hieruit geleerd worden voor de manier waarop de overheid in Nederland de maatschappelijke weerbaarheid kan bevorderen en ondersteunen?
2. Welke maatschappelijke initiatieven in Amsterdam en de rest van Nederland zijn er ten aanzien van het tegengaan van ondermijnende criminaliteit bekend?
3. Hoe zijn deze Amsterdamse en Nederlandse initiatieven georganiseerd? Wat zijn succesfactoren?
4. Wat zijn stimulerende en remmende factoren om in actie te komen?
5. Welke opties zijn er om deze initiatieven te bevorderen en ondersteunen vanuit de overheid?

3 Verantwoording en onderzoeksproces

Methodologische verantwoording

Om de onderzoeksvragen zo goed mogelijk te kunnen beantwoorden, hebben we gekozen voor de volgende methoden:

- Desk research: Aan de start van het onderzoek hebben we een uitgebreide analyse van literatuur en online bronnen uitgevoerd om informatie op te halen (Zie bijlage 1 voor een documentenlijst). Hierbij hebben we gefocust op de volgende vier onderwerpen:
  1 Al bestaande initiatieven in het buitenland
  2 Al bestaande initiatieven in Nederland (voornamelijk in Amsterdam)
  3 Stimulerende en remmende factoren om in actie te komen
  4. De gewenste rol van de overheid in een bottom-up initiatief.
- Interviews met bestaande initiatieven: We zijn in gesprek gegaan met zowel Nederlandse als internationale bottom-up initiatieven/stichtingen. Hierbij gaat het om in totaal 8 semigestructureerde interviews, waarvan vier in Nederland en vier internationaal (Italië, Malta, België en EU-breed). Deze initiatieven houden zich allemaal op een bepaald niveau bezig met het tegengaan van criminaliteit, meestal in het preventieve veld.
- Interviews met professionals en betrokkenen: We hebben 13 gesprekken gevoerd met diverse professionals en betrokkenen. Hierbij kan gedacht worden aan jongerenwerkers, beleidsmedewerkers van de nationale overheid, medewerkers van buurthuizen, andere RIEC's en wetenschappelijk onderzoekers. In bijlage 3 is de topiclijst van de interviews te vinden en in bijlage 5 staat de respondentenlijst.
- Interviews met leden van de regionale stuurgroep RIEC AA: Om inzicht te krijgen in de overwegingen rondom het opzetten van een dergelijke organisatie of stichting, zijn we in gesprek geweest met acht leden van de regionale stuurgroep van RIEC Amsterdam-Amstelland. Zij hebben ons inzicht gegeven in de overwegingen van de stuurgroep en hun eigen organisatie om al dan niet aan maatschappelijke weerbaarheid te werken.
- Werksessie met experts en betrokkenen: Als vervolg op de interviews, hebben we een werksessie georganiseerd, waar 6 mensen aan hebben deelgenomen. Doel van deze werksessie was het toetsen van de opgehaalde resultaten en het werken naar concrete vormen van initiatieven en de gewenste rol van de overheid. Aanwezigen waren onder andere Nederlandse initiatiefnemers, nationale overheid en RIEC's uit andere steden.

Leeswijzer

In hoofdstuk 4 van dit rapport vindt u de uitkomsten van de dataverzameling, gestructureerd in de volgorde van de onderzoeksvragen. Hoofdstuk 5 geeft vervolgens een korte samenvatting en een beschrijving van onze conclusies en aanbevelingen voor een eventueel op te zetten organisatie en de gewenste rol voor de overheid.

4 Uitkomsten

Voor dit onderzoek is een literatuurstudie uitgevoerd en zijn gesprekken gevoerd met initiatiefnemers en betrokkenen van verschillende organisaties die zich richten op het versterken van de maatschappelijke weerbaarheid tegen (ondermijnende) criminaliteit. Ook zijn deskundigen uit andere relevante beroepsgroepen gesproken, die vanuit hun professionele rol zicht hebben op- of bij deze problematiek betrokken zijn.

In dit deel worden de bevindingen uit deze gesprekken en de literatuuranalyse uiteengezet. Eerst volgt een bespreking van de diverse organisaties, gebaseerd op informatie uit interviews en (online) literatuuronderzoek en (waar mogelijk) hun website (aangegeven als hyperlink in de titel). Vervolgens zijn de knelpunten en succesfactoren samengevat en afzonderlijk toegelicht. Als laatste worden bredere stimulerende en remmende factoren voor maatschappelijke beweging, zowel uit de literatuur, als uit de verschillende interviews besproken.

4.1 Hoe zijn bestaande initiatieven voor maatschappelijke weerbaarheid tegen ondermijnende criminaliteit in het buitenland georganiseerd?

Voor dit onderzoek is o.a. gekeken naar verschillende organisaties die zich buiten Nederland richten op het versterken van de maatschappelijke weerbaarheid tegen ondermijnende criminaliteit en georganiseerde misdaad. In het kader van dit onderzoek zijn er een viertal interviews afgenomen met initiatiefnemers van- en betrokkenen bij deze organisaties (*Libera, Basta. Chance* en *Republikka*). In het eerste deel zullen deze internationale initiatieven worden besproken.

Libera. Associazioni, nomi e numeri contro le mafie

Libera is een Italiaanse organisatie die sinds 1995 bestaat. De oprichting vond plaats naar aanleiding van een periode waarin er veel geweld was gerelateerd aan de maffia, waarna er brede protesten ontstonden tegen georganiseerde misdaad in Italië. De moorden op rechters Giovanni Falcone en Paolo Borsellino, die verschillende leden van de maffia veroordeelden, vormden een directe aanleiding voor deze massale protesten.

Libera fungeert als netwerk van meer dan 12000 leden en honderden (inter-)nationale, regionale en lokale organisaties (zoals o.a.; verenigingen, sociale coöperaties, bewegingen en groepen, scholen/ onderwijsinstellingen, vakbonden, bisdommen, parochies en scoutinggroepen). Deze zetten zich in voor: *sociale rechtvaardigheid, rechtsbescherming, politieke transparantie, democratische legitimiteit gebaseerd op gelijkheid, het herinneren van onschuldige slachtoffers van de maffia, bevordering van goed burgerschap* en verzet tegen: *de maffia, corruptie, criminaliteit en personen die (criminele) praktijken stimuleren*. Libera is actief in heel Italië, zo zijn er 20 regionale coördinatiegroepen, 82 die op provinciaal niveau werken en bijna 300 lokale kantoren. Daarnaast leidt Libera internationaal ook drie netwerken: CHANCE in Europa, PLACE in Afrika, en ALAS in Zuid-Amerika. Deze ondervangen meer da 80 organisaties verspreid over 35 landen.

Libera werd zoals eerder vermeld in het midden van de jaren negentig opgericht en komt voort uit een protestbeweging, toen nog zonder formele organisatiestructuur. Het doel was oppositie tegen georganiseerde misdaad, geweld en corruptie. De oprichting kwam tot stand op initiatief van de Italiaanse priester Don Luigi Ciotti, die nog steeds de voorzitter is van Libera, maar nu samen met Francesca Rispoli. In de jaren daarna kreeg de organisatie verdere vorm en bekendheid door de betrokkenheid van senatoren en andere invloedrijke personen en organisaties. De eerste grote actie was een petitie waarbij meer dan een miljoen handtekeningen werden verzameld voor wetgeving om crimineel vermogen te onteigenen en maatschappelijk in te zetten. Deze wet, bekend als Wet 109, is sinds 1996 van kracht. Ruim 650 verenigingen en coöperaties gericht op onder andere arbeidsre-integratie, jeugdactiviteiten, stedelijke en culturele vernieuwing en ondersteuning van slachtoffers en hun families hebben via deze wet middelen of goederen toegewezen gekregen.

Libera bestaat uit vijf afdelingen (hieronder worden hun Engelstalige namen genoemd), elk met een eigen thematische focus.

- Het *memory departement* richt zich op het bevorderen van een collectief en gedeeld historisch besef. Sinds 1996 organiseert Libera jaarlijks op 21 maart een herdenkingsdag, waarbij in diverse steden de namen van slachtoffers van de maffia worden voorgelezen. Daarnaast beschikt de organisatie sinds enkele jaren over een website[8] waar de verhalen van onschuldige slachtoffers van de maffia zijn gedocumenteerd.
- De afdeling *training and education* organiseert verschillende activiteiten o.a. gericht op het versterken van weerbaarheid tegen- en het vergroten van kennis bewustwording over de maffia en georganiseerde misdaad.
- De afdeling *justice* richt zich op projecten voor jongeren en (jong)volwassenen met antecedenten, evenals op slachtoffers en familieleden van de maffia. Deze initiatieven zijn bedoeld om perspectief te bieden aan

[8] https://vivi.libera.it/

personen die hun criminele omgeving willen verlaten. Daarnaast beschikt deze afdeling over een telefonische hulplijn waar men terechtkan voor ondersteuning bij het melden van corruptie of andere incidenten die samenhangen met georganiseerde misdaad.
- De afdeling *confiscation of assets and social re-use* biedt ondersteuning aan lokale organisaties bij het indienen van aanvragen voor het inzetten van geconfisqueerde activa conform *Wet 109*. Dit gebeurt ten behoeve van initiatieven die gericht zijn op het versterken van gemeenschappen en het bevorderen van sociale cohesie. Daarnaast legt de afdeling verslag over de verschillende initiatieven die op deze wijze tot stand komen en deelt deze via haar kanalen.
- De afdeling *international* richt zich al geruime tijd op samenwerking met en ondersteuning van organisaties die deel uitmaken van de drie internationale netwerken in Latijns-Amerika (*ALAS*), Europa (*CHANCE*) en Afrika (*PLACE*), die zich inzetten tegen de georganiseerde misdaad en corruptie.

Het bestuur van Libera bestaat uit twee voorzitters en een combinatie van regionale en nationale bestuursleden. Daarnaast zijn er regionale coördinatoren, een netwerk van aangesloten organisaties en internationale netwerken. De financiering van Libera is afkomstig van zowel private als publieke subsidies en giften. De organisatie houdt bewust afstand tot overheden en politieke instanties om onafhankelijk te opereren in het ondersteunen van gemeenschappen en het voeren van lobby voor wet- en regelgeving, met het oog op het vermijden van belangenverstrengeling.

BASTA!- Belgian Antimafia: Steps Towards Awareness

De Belgische vereniging *zonder winstoogmerk BASTA!* bestaat sinds 2022 en is grotendeels voortgekomen uit *Libera Bruxelles,* een organisatie die in 2013 werd opgericht door Italiaanse expats in België, op initiatief van de Italiaanse moederorganisatie Libera. De keuze is om vanaf 2019 onder de naam *BASTA!* verder te gaan, en drie jaar later als nieuwe organisatie, werd gemaakt om zo onafhankelijker van de moederorganisatie te kunnen opereren en meer aandacht te besteden aan bewustwording over georganiseerde criminele organisaties binnen de Belgische context, in plaats van de nadruk op een 'anti-maffia'-benadering die veelal met Italië wordt geassocieerd. *BASTA!* streeft als vereniging de volgende doelstellingen na: het tegengaan van corruptie en georganiseerde misdaad; het vergroten van het bewustzijn rondom het grensoverschrijdende karakter van georganiseerde misdaad en het bevorderen van een cultuur van actief burgerschap en legaliteit.

Ongeveer tien personen zijn momenteel verbonden aan de organisatie *BASTA!.* Voorheen bestond het team geheel uit vrijwilligers. Inmiddels omvat het personeelsbestand één fulltime medewerker en een medewerker die voor een periode van zes maanden werkzaam zal zijn bij de vereniging. BASTA! organiseert evenementen rondom *international anti-corruption day* en de herdenkingsdag voor onschuldige slachtoffers van de maffia's, om bewustwording en samenwerking rondom deze thema's te vergroten. Daarnaast lobbyt zij ook op nationaal niveau voor wetgeving rondom het bestrijden van de georganiseerde misdaad en het sociale en publieke hergebruik van inbeslaggenomen middelen (naar Italiaans model), dit doet de vereniging door samen te werken met andere organisaties binnen het *CHANCE netwerk* (zie hieronder). Ook werkt zij samen met twee Belgische universiteiten en de federale politie in de *Scholarly Hub on Organised Crime* (SHOC), die zich focust op onderzoek naar de preventie van georganiseerde misdaad. Samen met deze Belgische partners en met andere organisaties uit vijf verschillende landen, neemt BASTA! deel aan PREVENT - Building capacity against high-risk criminal networks in the EU: from an improved intelligence picture towards an integrated prevention approach, een project waarvoor zij een ISF-subsidie toegekend hebben gekregen van de Europese Commissie.[9] Samen met partners uit het CHANCE netwerk, neemt BASTA! regelmatig deel aan meer kleinschalige Europese projecten, waarbij zij dan een gerichte bijdrage ontvangen voor het organiseren van evenementen**,** zoals een driedaags evenement over maatschappelijke herbestemming van crimineel vermogen,. Op structurele subsidies vanuit de Belgische overheid doen zij momenteel

[9] Het ISF of Internal Security Fund, richt zich o.a. op het ondersteunen van projecten gericht op het voorkomen en bestrijden van criminaliteit binnen de lidstaten.

nog geen beroep; hiervoor zijn tot op heden geen aanvragen ingediend, wat volgens de respondent voornamelijk te wijten is aan een gebrek aan tijd.

CHANCE Network

CHANCE (Civil Hub Against Organised Crime in Europe) is een Europees netwerk dat sinds 2019 organisaties binnen Europa verbindt en ondersteunt die zich inzetten voor de bestrijding van georganiseerde misdaad en corruptie. Het initiatief is gestart door Libera in 2019, met als doel een Europees netwerk te ontwikkelen. Dit wordt noodzakelijk geacht vanwege de internationale dimensie van criminele organisaties, wat vraagt om een meer gezamenlijke benadering. Niet uitsluitend door politie en justitie, maar ook vanuit maatschappelijke organisaties. CHANCE hanteert een informele structuur en faciliteert ondersteuning aan uiteenlopende initiatieven.

Het netwerk brengt maatschappelijke organisaties door heel Europa samen en heeft een platform gecreëerd waar samenwerking mogelijk is via het uitwisselen van kennis, methodologieën en bronnen. De organisatie ondersteunt leden in het organiseren van gezamenlijke initiatieven, belangenbehartigingsstrategieën en educatieve activiteiten terwijl maatschappelijke waarden en democratische waarden worden verdedigd.

Daarnaast zetten de betrokken partijen zich gezamenlijk in om beleidsvorming en wetgeving op deze onderwerpen zowel nationaal als op Europees niveau te beïnvloeden. De missie van CHANCE houdt onder andere het volgende in:

- Het bevorderen van burgerparticipatie en weerbaarheid tegen georganiseerde criminaliteit en corruptie.
- Het vergroten van het bewustzijn door middel van educatie, storytelling en campagnes.
- Het ondersteunen van het maatschappelijk hergebruik van geconfisqueerde middelen als een vorm van rechtvaardigheid, duurzaamheid en solidariteit.
- Het bevestigen van de waardigheid van slachtoffers van georganiseerde criminaliteit en mensenhandel.
- Het bestrijden van milieucriminaliteit en de exploitatie van natuurlijke hulpbronnen door criminele netwerken.
- Het versterken van de samenwerking over de grenzen heen en met zusternetwerken in Latijns-Amerika (ALAS) en Afrika (PLACE).
- Het pleiten voor beleidshervorming en juridische kaders op Europees en internationaal niveau.

CHANCE werkt via een bestuur, een uitvoerend comité en een breder forum, volgens de principes van consensus, inclusie, transparantie en gedeelde verantwoordelijkheid. Het netwerk komt maandelijks online en, indien mogelijk, eenmaal per jaar fysiek bijeen om de dialoog en strategie te versterken.

CHANCE is onafhankelijk van politieke en private belangen en wordt voor specifieke projecten medegefinancierd door de Europese Unie. Het werkt nauw samen met grassrootsorganisaties, instellingen, de academische wereld en onderzoeksinstanties om rechtvaardigheid, verantwoordingsplicht en een cultuur van maatschappelijke verantwoordelijkheid in heel Europa te bevorderen.

Republikka

Repubblika is een organisatie in Malta die zich sinds 2019 richt op het tegengaan van corruptie, het bevorderen van transparantie binnen de Maltese politiek en overheid en het beperken van de invloed van georganiseerde misdaad. Directe aanleiding voor het oprichten van deze organisatie door de initiatiefnemers, was de moord op journalist Daphne Caruana Galizia. De organisatie stimuleert de maatschappelijke discussie over corruptie en georganiseerde misdaad en plaatst deze op de politieke agenda. Dit gebeurt onder meer door bewustwording te vergroten op scholen, het oprichten van onafhankelijke controlerende instituties en het bieden van ondersteuning aan personen zoals rechters en aanklagers die wel volgens de geldende juridische normen handelen. Verder maakt Repubblika als organisatie gebruik van juridische procedures wanneer er een vermoeden bestaat dat de overheid onrechtmatig

handelt. De organisatie maakt uitsluitend gebruik van donaties van burgers en leden om haar activiteiten te financieren en daarmee haar onafhankelijk te waarborgen.

Naam	Doel en activiteiten	Hoe gestart
BASTA	Doen aan herdenking, anti-corruption day, geconfisqueerde eigendommen	Vanuit Libera Italië
Libera	Het vertellen van de geschiedenis van de maffia en het versterken van de beweging door educatie en bewustwording	Bottom-up: als reactie tegen een aantal moorden door de maffia
CHANCE	Maatschappelijke beweging tegen georganiseerde misdaad in Europa bij elkaar te brengen	Bottom-up: Als initiatief van Libera Italië
Republikka	Aandacht vragen voor corruptie in de samenleving	Bottom-up: opgezet na de dood van journalist

Uit de interviews met internationale bottom-up initiatieven komt een aantal succes- en knelpunten naar voren:

Succesfactoren:

- **Het in kunnen zetten van een groot netwerk:** Zowel Libera als Chance opereren als netwerkorganisaties. Libera doet dit nationaal door het inzetten van bijvoorbeeld scholen en maatschappelijke organisaties. En CHANCE doet dit op internationaal niveau, door internationale organisaties die werken op dit gebied met elkaar te verbinden. Dit zorgt voor een aantal zaken: 1) het creëren en inzetten van een groot netwerk zorgt ervoor dat er binnen de maatschappij veel bekendheid is over de organisaties en hun doelen. Zo wordt ook in het verslag van het bezoek van Libera aan RIEC gesteld: "*Lokale organisaties zijn in connectie met buurten, en zijn op de hoogte van de problematiek waar ze tevens op handelen. Het is fundamenteel om iemand te hebben die met buurtbewoners praat, en die onderdeel is van de buurt.*" Daarnaast biedt het mogelijkheden tot extra kennisinzichten en uitwisseling, zeker in het geval van CHANCE, waar alle organisaties bezig zijn met het onderwerp. Een netwerk binnen de maatschappij en internationaal is voor hen een belangrijk aspect om de werkzaamheden van de organisatie breed bekend te maken, en kennis te kunnen verbreden en inzetten.
- **Zo onafhankelijk mogelijk van de politiek opereren:** We hebben drie internationale bottom-up initiatieven gesproken, deze geven alle drie aan zoveel mogelijk onafhankelijk van de overheid te opereren. Dit heeft te maken met het feit dat er door alle initiatieven ook een openlijke lobby plaatsvindt richting overheden om wetten aan te passen, hierin vinden zij het belangrijk dat ze dit losstaand van de overheid doen. Ook vinden zij het belangrijk dat zij openlijk commentaar kunnen leveren op de overheid. Voor hen is dat van belang, omdat het bestrijden van corruptie integraal onderdeel van hun doelstelling is.
- **Holistische aanpak rondom het onderwerp:** In het interview, geeft Libera specifiek aan dat zij bewust kiezen voor een holistische aanpak. Daarmee bedoelen ze dat zij werken met zowel academici, als scholen en waar nodig ook de overheid. Zij werken ook binnen de gemeenschappen om bewustzijn over het onderwerp te vergroten en het tegengaan van ondermijnende criminaliteit op zoveel mogelijk plekken binnen de maatschappij te laten plaatsvinden. Libera sluit zich momenteel bij studentenverenigingen aan, bijvoorbeeld.
- **In aanraking komen met het fenomeen:** Voor veel mensen is ondermijnende criminaliteit een ver van hun bed show. Specifiek in Italië is dit niet het geval. Zo staat in het verslag van het bezoek van Libera aan Amsterdam het volgende: "*In Italië heeft de hele samenleving met criminaliteit te maken, en in Nederland is dit niet zo. De families van slachtoffers zijn van belang. Dat wakkert aan.*"

Knelpunten

- Ondanks dat de meeste initiatieven zoveel mogelijk afstand willen houden van de overheid, is het voor sommige initiatieven ook **lastig om zich te verhouden tot de overheid.** De overheid is namelijk niet altijd bereid om mee te werken en investeren in het voorkomen van ondermijnende criminaliteit. Dit betekent dat het moeilijker is om toegang te krijgen tot publieke gelden. Daarom zijn veel van de initiatieven aangewezen op het krijgen van

donaties uit de samenleving. Dit kan een onzekere geldstroom zijn, al is in Italië Libera al zo gevestigd, dat dit voor hen niet veel onzekerheid met zich meebrengt.
- Aansluitend op het vorige punt, zien we in het geval van Malta dat het vooral lastig is om de samenwerking met de overheid op te zoeken, omdat zij zich middels rechtszaken inzetten tegen de overheid in het geval van mogelijke corruptie. Hierdoor is samenwerking met de overheid onmogelijk, en werkt de overheid ook actief tegen deze organisatie.
- Ook stellen organisaties dat er een **culture of civic participation** nodig is. Wanneer landen geen cultuur / traditie van maatschappelijke mobilisatie hebben tegen bepaalde fenomenen, is het lastiger om een bottom-up initiatief op te richten. Men is het dan namelijk niet gewend om tegen fenomenen als ondermijnende criminaliteit op te staan.
- **Acceptatie en afstand van het fenomeen in de maatschappij:** Een respondent stelt dat ze ook een soort berusting en gelatenheid ziet in de maatschappij over het feit dat een fenomeen zoals ondermijnende criminaliteit bestaat. Dit maakt het lastiger voor een organisatie om op te starten en groter te worden. Daarnaast voelen veel mensen een grote afstand van het fenomeen, dit heeft er ook mee te maken dat er in veel landen weinig publieke en transparante documentatie is over ondermijnende criminaliteit. [10]

Tussenconclusie 4.1

Binnen Europa werken diverse organisaties aan het vergroten van de maatschappelijke weerbaarheid tegen ondermijnende criminaliteit, een viertal hiervan is meegenomen in dit onderzoek. De onderzochte initiatieven zijn geïnspireerd door, of voortgekomen uit, de Italiaanse organisatie Libera, die evenals Chance functioneert als netwerkorganisatie ter ondersteuning en stimulering van uiteenlopende projecten op lokaal-, regionaal- en internationaal niveau. Chance richt zich specifiek op het ondersteunen van Europese initiatieven die zich inzetten tegen georganiseerde misdaad. Basta (België) en Repubblika (Malta) opereren vanuit hun nationale context met doelstellingen en werkwijzen die beïnvloed zijn door Libera, waarmee zij ook intensief contact onderhouden. Kenmerkend is dat al deze organisaties een zogenoemde 'bottom-up' oorsprong hebben (initiatief vanuit de samenleving/ door burgers). Voor de oprichting van Libera en Repubblika vormden ingrijpende gebeurtenissen—zoals moordaanslagen op rechters en een journalist—de directe aanleiding om zich te richten op de bestrijding van georganiseerde criminaliteit en corruptie binnen respectievelijk Italië en Malta. De activiteiten van deze organisaties richten zich hoofdzakelijk op het tegengaan van (georganiseerde) criminaliteit en corruptie door in te zetten op (het versterken van) bewustwording, educatie en het agenderen van deze thema's via herdenkingen, zoals voor slachtoffers van de maffia of op Anti-Corruption Day en het beïnvloeden van wetgeving, bijvoorbeeld ten aanzien van de herbestemming van geconfisqueerde criminele activa. Samenwerking met onder andere onderwijsinstellingen en maatschappelijke organisaties is hierbij gebruikelijk.

Uit de gevoerde gesprekken komen verschillende factoren naar voren die als succesvol worden ervaren door betrokkenen bij deze initiatieven, waaronder; het opbouwen en onderhouden van een breed (internationaal) netwerk, het onafhankelijk (kunnen) opereren van de overheid en een holistische aanpak waarbij wordt samengewerkt met verschillende maatschappelijke partijen. Tegelijkertijd ervaren deze organisaties knelpunten zoals beperkte toegang tot (publieke) financiering, moeizame samenwerking met overheden—met name wanneer deze zelf onderwerp van kritiek zijn—en een gebrek aan een traditie van burgerparticipatie. Ook worden maatschappelijke acceptatie van ondermijnende criminaliteit of onverschilligheid ten aanzien van ondermijnende criminaliteit gezien als belemmering in het creëren van meer brede betrokkenheid bij deze initiatieven.

[10] CHANCE network: Free your ideas report

4.2 Hoe zijn bestaande initiatieven voor maatschappelijke weerbaarheid tegen ondermijnende criminaliteit in het Amsterdam en Nederland georganiseerd?

Voor dit onderzoek is met name gekeken naar en gesproken met initiatiefnemers van en betrokkenen bij organisaties in Amsterdam en de rest van Nederland, die zich soms direct en soms vanuit een bredere doelstelling richten op het versterken van de maatschappelijke weerbaarheid tegen ondermijnende criminaliteit. Vier van de beschreven initiatieven zijn ontstaan vanuit de samenleving zelf (bottom-up), waar anderen vanuit aanliggende velden (jongerenwerk), of vanuit andere RIEC's zijn opgezet. In dit tweede deel zullen deze initiatieven worden besproken.

1A: Bottom-up initiatieven die specifiek gericht zijn op het versterken van de (maatschappelijke) weerbaarheid tegen- en de preventie van (ondermijnende) criminaliteit

De Moeder is de Sleutel

Stichting De Moeder is de Sleutel werd acht jaar geleden opgericht, naar aanleiding van het persoonlijke verhaal van de moeder van een voormalig top-600 jongere dat in een krant verscheen. Dit leidde tot veel reacties van andere moeders die soortgelijke ervaringen kenden. De initiatiefneemster constateerde destijds een gebrek aan een (onafhankelijk) platform waar lotgenoten hun ervaringen kunnen delen en elkaar kunnen ondersteunen. Hoewel er toen wel al 'oudergroepen' voor ouders van top-600 jongeren bestonden, gaven betrokkenen aan zich daar minder op hun gemak te voelen- aangezien deze groepen vanuit overheidsorganisaties werden georganiseerd en zij daardoor niet het gevoel hadden hier altijd vrijuit te kunnen spreken en er (volgens respondent) voor deze partijen soms ook andere belangen spelen.

De Moeder is de Sleutel is een zelfhulporganisatie en landelijk platform voor moeders (maar soms ook andere familieleden) van wie de kinderen (mogelijk) betrokken raken bij criminele activiteiten. De organisatie komt op diverse locaties in Nederland bijeen en organiseert onder meer bijeenkomsten, workshops en lezingen. Deze activiteiten zijn voornamelijk gericht op het bevorderen van vertrouwen tussen de doelgroep en organisaties die betrokken zijn bij misdaadbestrijding. Dit gebeurt onder andere door professionals van verschillende organisaties zoals de politie en het Openbaar Ministerie uit te nodigen. De stichting werkt met Reclassering Nederland samen bij het organiseren van de bijeenkomsten. Ouders benaderen de stichting regelmatig met vragen over hulpverlening, waarna zij door De Moeder is de Sleutel worden doorverwezen naar de juiste instantie. De stichting is daarnaast telefonisch bereikbaar voor vragen van ouders en jongeren binnen de doelgroep en verzorgt af en toe voorlichting op scholen.

Rond de oprichting heeft het initiatief een opstartsubsidie gekregen van een ministerie. Verder geeft respondent aan dat de stichting geen geld aanneemt 'met voorwaarden' om zo 'onafhankelijk en eerlijk' te kunnen blijven opereren. De Moeder is de Sleutel heeft verder projecten lopen bij verschillende gemeenten en krijgt steeds jaarlijks subsidies om deze uit te voeren. Zo ook het project 'Tieners achter tralies' dat is doorontwikkeld met onder andere korte films, inzetbaar op alle niveaus. Daarnaast worden zij ook regelmatig uitgenodigd om te spreken op lezingen of voor het geven advies, voor deze activiteiten vraagt zij veelal ook een financiële bijdrage. Mensen die zich als vrijwilliger inzetten krijgen ook een (vrijwilligers-)vergoeding voor hun inzet.

Young Perspectives

Hoewel Young Perspectives een omvangrijke en internationaal actieve organisatie is, hebben wij deze toch ondergebracht in de categorie 'bottom-up' organisaties. Dit is gebaseerd op het feit dat het initiatief in Nederland op deze wijze tot stand is gekomen en de organisatie onafhankelijk van de overheid functioneert.

Young Perspectives (YOPE) begon in 2015 in Nederland onder de naam Young In Prison (YIP) en komt voort uit de gelijknamige Zuid-Afrikaanse stichting die sinds 2002 creatieve- en sportactiviteiten aanbiedt aan jongeren in

gevangenissen. Na een werkbezoek van deze Zuid-Afrikaanse organisatie aan Nederland in 2012 werden in 2015 de eerste 'Youthlab'-activiteiten in Nederland opgezet. In 2023 wijzigde de organisatie haar naam naar Young Perspectives (YOPE). Onder het motto 'creativiteit bevrijdt', worden verschillende activiteiten georganiseerd o.a. voor de rehabilitatie van jongeren, maar ook voor systeemverandering in het jeugddetentie systeem.

Young Perspectives richt zich via verschillende activiteiten op haar doelstellingen. Zo adviseren zij o.a. beleidsmakers, organiseren zij creatieve en sportieve activiteiten voor jongeren in detentie en gesloten jeugdhulp, trainen zij professionals, begeleiden zij jongeren na hun detentie en zetten zij jongeren in als (ervarings-)deskundigen. Waar zij begonnen met ca. 15 docenten, werken zij tegenwoordig met tussen de 50 en 60 docenten. Daarnaast zijn er verschillende mentoren om de jongeren 1-op-1 te begeleiden en als rolmodel te dienen. Young Perspectives financiert haar activiteiten via verschillende bronnen. Zo ontvangt de organisatie budget van diverse ministeries en genereert zij tevens inkomsten door het verzorgen van trainingen en adviesdiensten.

Voetballen voor Veiligheid

Voetballen voor Veiligheid is ongeveer vijf jaar geleden opgericht in Amsterdam-Zuidoost, omdat een jongere de behoefte voelde om iets positiefs te doen na een reeks geweldsincidenten in zijn buurt. Het doel van deze stichting is om jongeren te motiveren en te inspireren hun leven op een positieve manier vorm te geven en de leef- en systeemwereld dichter bij elkaar te brengen. Dit doen ze door het organiseren van diverse sport- en spelactiviteiten, die zorgen voor verbinding binnen de buurt, maar ook door lessen op scholen en sportverenigingen te verzorgen en door bemiddeling, coaching en advisering aan te bieden. Daarbij zoeken ze regelmatig samenwerking met verschillende organisaties uit de hulpverlening en de strafrechtketen, om de afstand tot de jongeren te verkleinen. Ook sluiten de activiteiten vaak aan bij actuele veiligheidsvraagstukken in de omgeving en worden ouders actief betrokken.

De organisatie bestaat uit een gemêleerd gezelschap van acht personen met verschillende achtergronden en heeft bij de opstart samenwerking gezocht met welzijnsorganisatie Vivell om het project van de grond te krijgen. Voetballen voor Veiligheid werkt niet alleen met steun vanuit de overheid, en gelden van sponsoren, maar genereert ook inkomsten door de verkoop van eigen merchandise. Daarnaast zetten ze influencers in om hun bereik onder de jeugd te vergroten en zo meer (positieve) impact te maken in Amsterdam en omstreken.

1B: Bottom-up initiatieven die zich vanuit een bredere doelstelling (deels) bezighouden met het versterken van de (maatschappelijke) weerbaarheid en het versterken van sociale cohesie

Buurtouder initiatieven

Er is in het kader van dit onderzoek niet gesproken met betrokkenen bij buurtouder initiatieven. We hebben deze echter wel meegenomen in de (literatuur)studie, vanwege de relevantie voor dit vraagstuk en het gegeven dat deze (vaak) vanuit een lokale context zijn ontstaan.

In Amsterdam en andere delen van Nederland bestaan diverse buurtouder-initiatieven. Het eerste initiatief werd opgericht in 1998 in de Amsterdamse wijk Overtoomse Veld, naar aanleiding van een incident tussen de politie en een groep Marokkaanse jongeren. Enkele vaders organiseerden zich en gingen 's avonds de straat op om met jongeren in gesprek te gaan en hen aan te spreken op ongewenst gedrag. Met deze aanpak beoogden de initiatiefnemers niet alleen overlast tegen te gaan, maar ook negatieve beeldvorming rondom deze jongeren te verminderen.

Nadien zijn vergelijkbare initiatieven op meerdere locaties in Nederland gestart. Sommige projecten werden geïnitieerd door bezorgde ouders en buurtbewoners, andere kregen meer stimulans vanuit gemeenten of welzijnsorganisaties. Zij draaien veelal op vrijwilligers, maar vaak wel met gelden van de gemeenten voor coördinatie

en het faciliteren van hun werkzaamheden. Onderzoek door het Verwey-Jonker[11] Instituut wijst uit dat overlast en ongeregeldheden vaak directe aanleidingen vormen voor de start van dergelijke projecten en zo een impuls bieden voor maatschappelijke betrokkenheid. Deelnemers geven aan gemotiveerd te zijn om bij te dragen aan het terugdringen van overlast en criminaliteit, evenals aan het bestrijden van negatieve en stereotype beeldvorming. Bovendien wordt door de buurtouders regelmatig aangegeven dat het reguliere welzijnswerk onvoldoende in staat is om deze jongeren effectief te bereiken. Voor de jongeren zijn deze buurtouders vaak bekende gezichten, dit wekt vertrouwen en geeft ze meer gezag. Op deze wijze vormen zij een brug tussen deze jongeren en gemeente/ instanties. Zo is er veel contact met de jongeren, maar waar nodig zijn er vaak ook korte lijntjes met politie en gemeente.

Ieder1

Dit initiatief is in het onderzoek opgenomen als een voorbeeld van het initiëren van maatschappelijke actie en het agenderen van een sociaal thema, niet met het oog op het bestrijden van ondermijnende criminaliteit. De bevindingen zijn tevens verwerkt in de identificatie van succesfactoren en knelpunten.

Ieder1 was een mars die werd georganiseerd in 2016 om aandacht te vestigen op maatschappelijke ongelijkheid en toenemende polarisatie en als reactie op ontwikkelingen binnen de Nederlandse samenleving. Dit initiatief kreeg al snel bijval van verschillende bekende Nederlanders en kreeg zo veel aandacht in (social-) media. De organisatie richtte zich op het bevorderen van diversiteit en het versterken van saamhorigheid. De mars trok duizenden deelnemers en voerde van de Bijlmer naar het centrum van Amsterdam. De organisatie bestond uit diverse personen werkzaam in de creatieve sector en werkte samen met onder andere de Tolhuistuin, met financiële steun van partijen zoals Triodos Foundation en het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport. De nadruk lag op het uitdragen van een positieve boodschap en doelstelling, waarbij bewust werd afgezien van het aanwakkeren van angst of woede.

Schematisch overzicht van de vier bottom-up initiatieven die zijn geïnterviewd:

Naam	Doel en activiteiten	Hoe gestart
De moeder is de sleutel	Steun voor ouders en met bijvoorbeeld het OM, Politie te verbinden, deze werelden verbinden.	Bottom-up: vanuit ouderperspectief
Young perspectives	Jongeren helpen door creatief bezig te zijn	Bottom-up: eerst buitenland toen in NL
Nederland voor ieder1	Mars voor verdraagzaamheid en dialoog	Bottom-up: vanuit samenleving
Voetballen voor veiligheid	Gericht op het doorbreken van taboes en het 'horen en zien' van deze jongeren	Bottom-up vanuit jongere in de wijk, samen met vader opgezet

2: Welzijnsorganisaties/ het maatschappelijk middenveld die zich richten op het versterken van de maatschappelijke weerbaarheid tegen- en de preventie van (ondermijnende) criminaliteit

Jongerenwerkorganisaties

Jongerenwerkorganisaties spelen een belangrijke rol binnen het maatschappelijk middenveld als het gaat om het versterken van de maatschappelijke weerbaarheid en het voorkomen van (ondermijnende) criminaliteit onder jongeren. Verspreid over Amsterdam, maar ook elders in Nederland, zijn diverse organisaties actief die zich o.a. richten op jongeren die dreigen af te glijden of al in aanraking zijn geweest met justitie of hulpverlening. Enerzijds organiseren zij laagdrempelige activiteiten zoals sport- en spelmiddagen, creatieve workshops en groepsgesprekken, waarmee zij jongeren betrekken. Anderzijds bieden zij soms individuele begeleidingstrajecten,

[11] De Gruijter, M. & Pels, T. De toekomst van buurtvaderschap: professionalisering met behoud van zeggenschap. Verwey Jonker

waarbij jongeren intensief worden ondersteund door vaste jongerenwerkers of mentoren. Deze begeleiders fungeren niet alleen als vertrouwenspersoon, maar ook als rolmodel en zijn vaak afkomstig uit dezelfde buurt of hebben vergelijkbare ervaringen, waardoor zij gemakkelijk aansluiting vinden. Zo bieden jongerenwerkorganisaties een veilige plek voor jongeren, vergroten zij het zelfvertrouwen en de weerbaarheid van jongeren.

Belangrijk is ook hun preventieve en signalerende functie. Doordat jongerenwerkers dicht bij de leefwereld van jongeren staan, signaleren zij vaak tijdig problemen zoals schulden, schooluitval of verharding richting criminaliteit. Zij pakken deze kwesties aan in samenwerking met ouders, scholen, politie, gemeente en andere partners uit de wijk. Dit netwerk zorgt ervoor dat jongeren sneller en gerichter geholpen kunnen worden, voordat zij (verder) afglijden in het criminele circuit. Een aantal jongerenwerkers houdt zich gericht bezig met het bevorderen van weerbaarheid tegen (ondermijnende) criminaliteit, bijvoorbeeld door de jongeren uit de anonimiteit te halen en te bevorderen dat mensen van verschillende generaties met elkaar in contact komen, zodat zij elkaar ook in het dagelijks leven in de buurt op straat makkelijker spreken en aanspreken.

3: Initiatieven gelieerd aan RIEC's met als doelstelling het versterken van de maatschappelijke weerbaarheid tegen- en de preventie van (ondermijnende) criminaliteit

Deze initiatieven, opgezet vanuit de RIEC's Midden-Nederland en Den Haag, zijn in dit onderzoek meegenomen omdat zij als voorbeeld dienen van hoe er binnen andere RIEC's wordt ingezet op maatschappelijke weerbaarheid en preventie.

Dealbreakers

In 2021 is het programma *Dealbreakers* van start gegaan op initiatief van RIEC Den Haag. Dit programma richt zich op het voorkomen dat jongeren en jongvolwassenen betrokken raken bij (drugs)criminaliteit. Het programma beoogt onder andere het vergroten van bewustwording bij jongeren en hun omgeving met betrekking tot de negatieve gevolgen van drugscriminaliteit. Daarnaast wordt gewerkt aan het versterken van sociale weerbaarheid en het faciliteren van de ontwikkeling van een positief toekomstperspectief en handelingsmogelijkheden voor jongeren en/of hun omgeving in situaties waarin afglijden naar criminaliteit dreigt of gaande is.

Dealbreakers werkt samen met scholen om een doorlopende leerlijn te implementeren, van de laatste klassen van de basisschool tot en met de vierde klas van het vervolgonderwijs. Deze leerlijn omvat interventies die jongeren bewustmaken van de risico's van snel financieel gewin. Daarnaast worden ouders en docenten ondersteund bij het herkennen van signalen en geïnformeerd over passende handelingsperspectieven. Een ander belangrijk aandachtspunt is het bevorderen van samenwerking tussen scholen en partners op het gebied van veiligheid en hulpverlening. Hierdoor kunnen zorgwekkende signalen tijdig gedeeld worden en kan via integraal jeugdoverleg adequate opvolging plaatsvinden. Sinds 2023 werkt de organisatie tevens, met de oprichting van Skill school, samen met diverse partijen - waaronder Young Perspectives - aan het aanbieden van trajecten voor jongeren in kwetsbare situaties. Doel hiervan is het vergroten van toekomstperspectief en weerbaarheid door het ontwikkelen van creatieve en praktische vaardigheden. Ook zijn er verschillende samenwerkingen opgezet om via sociale media kennis te delen en beter aansluiting te vinden bij de digitale leefwereld van jongeren. Op deze platforms delen bijvoorbeeld ervaringsdeskundigen hun persoonlijke verhaal.

Binnen Dealbreakers werken de diverse gemeenten in de politie-eenheid Den Haag (Haaglanden en Hollands Midden) samen met scholen, jongerenwerk, politie, het Openbaar Ministerie, en Zorg- en Veiligheidshuizen aan een preventiegerichte aanpak om jongeren te behoeden voor (drugs)criminaliteit. De coördinatie en projectorganisatie van deze samenwerking is in handen van het RIEC. Tevens is er een samenwerking met verschillende landelijke organisaties. Een deel van de activiteiten wordt gefinancierd door het ministerie van Justitie en Veiligheid via de Preventie met Gezag-gelden. De Skill school ontvangt daarnaast subsidie vanuit het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap in het kader van het MDT-programma (maatschappelijke diensttijd).

Kapot Sterk

Kapot Sterk is een preventief lesprogramma dat zich richt op het vergroten van de weerbaarheid (door het versterken van sociaal-emotionele vaardigheden) van leerlingen van groep 8 in het primair onderwijs, specifiek tegen de verleidingen van (drugs)criminaliteit in kwetsbare wijken. Kapot Sterk is vijf jaar geleden geïnitieerd door het Team Straatwaarden, onderdeel van RIEC Midden-Nederland. De aanpak startte als een pilot op twee basisscholen in Utrecht en is daarna uitgerold naar diverse gemeenten in Midden-Nederland. Inmiddels heeft Kapot Sterk zich ontwikkeld tot een landelijke methode. Het programma is gericht op het versterken van de weerbaarheid van leerlingen uit groep 8 tegen o.a. risicofactoren als lage zelfcontrole, opgroeien in een kwetsbare wijk en groepsdruk. Het programma stimuleert bewustwording, het maken van goede keuzes en het vermogen om verleidingen en gevaren te herkennen en hierop adequaat te reageren. Door middel van 5 interactieve lessen van circa 60 tot 75 minuten leren de leerlingen belangrijke sociaal-emotionele vaardigheden zoals zelfvertrouwen, probleemoplossend vermogen en veerkracht. Sinds 2025 is Kapot Sterk ondergebracht bij de Stichting Aanpak Straat- & Schoolveiligheid (SASS) in Arnhem. Het programma werkt samen met diverse ketenpartners, waaronder de politie, HALT en verschillende jeugdhulporganisaties. In het verleden was ook het Openbaar Ministerie betrokken, maar deze organisatie is niet langer actief binnen preventie. De genoemde organisaties verzorgen gastlessen als onderdeel van het programma. De financiering van het programma Kapot Sterk komt vanuit gemeenten of via subsidies van ministeries.

Succesfactoren en knelpunten.
De bottom-up initiatieven en de gesproken betrokkenen noemen in de gesprekken een aantal succesfactoren en knelpunten in het opzetten en draaiende houden van hun initiatief. Deze worden hieronder weergegeven:

Succesfactoren
- Bottom-up start van het initiatief: Alle met inzet van vrijwilligers draaiende initiatieven die wij hebben gesproken zijn bottom-up, vanuit een eigen motivatie of frustratie opgezet. Volgens de geïnterviewden is dit ook één van de succesfactoren geweest van het initiatief. Een initiatiefnemer stelt het volgende: *"in sommige wijken is er geen vertrouwen meer in de overheid, dan is er een behoefte om dingen buiten de overheid op te pakken"*
- Intrinsieke motivatie: zowel vertegenwoordigers van initiatieven als betrokkenen geven aan dat persoonlijke en intrinsieke motivatie essentieel is om een dergelijk initiatief tot een succes te maken. Zo stelt een respondent: *"Het moet je persoonlijk raken, waarom zou je anders kostbare tijd inzetten om je maatschappelijk te bewegen naar een bepaald streven. Het moet mensen raken in bijvoorbeeld hun portemonnee of veiligheidsgevoel".* Dit blijkt ook uit de interviews met de bottom-up initiatieven. Zo is De Moeder is de Sleutel ontstaan doordat de oprichtster via haar zoon in contact kwam met de top600 aanpak, en startte Voetballen voor Veiligheid, omdat een jongen in zijn wijk steeds meer criminaliteit zag en daar wat aan wilde doen. Mensen moeten urgentie en motivatie voelen om iets op te starten.
- Kennis van wijk/de context: Wijken hebben vaak een eigen cultuur en DNA, wanneer iemand vanuit de wijk zelf een initiatief opzet, kan deze specifieke context worden meegenomen, waardoor een initiatief onderdeel kan worden van de wijk. Daarbij komt ook, dat een bekende persoon in de wijk meer aanzien en vertrouwen geniet dan de overheid.
- Zorgen voor publiciteit en bekendheid: Voetballen voor Veiligheid noemt ook nog specifiek het genereren van publiciteit en bekendheid als succesfactor. Bekendheid zorgt ervoor dat meer mensen zich aansluiten bij het initiatief. Zo stelt Voetballen voor Veiligheid: " *We hebben meteen ook gebruik gemaakt van influencers, om de boodschap te verkondigen. Zodat we wat we doen konden delen. Dat werd alom gedragen. Voordat we begonnen waren, wisten we het zo te spelen dat we gelijk veel publiciteit verkregen"*
- Samenwerking zoeken met welzijnsorganisaties: Ook is het goed om de krachten te bundelen met andere organisaties zoals welzijnsorganisaties. De verschillende typen organisaties kunnen elkaar versterken en elkaar helpen. Zo stelt een van de betrokkenen: *"De kracht van dit soort projecten zit in dat ze het op hun eigen manier doen, maar een valkuil is dat ze geen echte hulpverlening uit moeten gaan voeren, want daar heb je specifieke*

kennis voor nodig". Door het opzoeken van samenwerking met welzijnsorganisaties, behoud je de kracht van een bottom-up initiatief, terwijl je ook inzet op de specifieke kennis van hulp- en welzijnsorganisaties. Daarnaast zorg je hierdoor voor een holistische aanpak, waarbij de verschillende actoren in de samenleving zijn aangehaakt.

- **Samenwerken met de doelgroep en met mentoren:** Young Perspectives werkt altijd samen met de doelgroep en met mentoren. Zoals zij zelf stellen: "*Not about us without us".* Zij werken specifiek samen met de doelgroep van jongeren in de strafrechtketen om hen betrokken en aangehaakt te houden en geven de jongeren zelf een rol in de aanpak. Daarnaast werken ze met rolmodellen en mentoren om met de jongeren te kijken waar zij naartoe willen. Dit past specifiek bij de doelstelling van deze organisatie.
- **Inzetten op inclusiviteit:** De Moeder is de Sleutel benoemt specifiek het belang om in te zetten op inclusiviteit. Mensen vanuit verschillende contexten, en (culturele) achtergronden moeten zich bij een initiatief kunnen aansluiten en hun vragen kunnen stellen. Wanneer dit niet het geval is, kan het probleem ook specifiek gelinkt worden aan een bepaalde context en achtergrond, terwijl dit niet juist is. Zo stelt de initiatiefneemster: "*Bij ons mag iedereen komen. Je moet het niet verbinden aan een etniciteit, en zien als gemene deler. Je gaat jezelf isoleren van een gemeenschap, terwijl die kinderen die maken geen onderscheid. Je moet kunnen communiceren met een andere ouder, als je dat niet doet geef je het beeld naar buiten dat het alleen hun gemeenschap is die zorgt voor onrust, maar dat is niet waar*."

Knelpunten

- **Hoeveelheid bureaucratie:** Door initiatieven wordt de hoeveelheid bureaucratie als het gaat om het aanvragen van geld en subsidies bij de overheid als een groot knelpunt ervaren. Hier gaat namelijk erg veel tijd en kennis in zitten waardoor het lastig is voor initiatieven om op te starten en dit vervolgens door te zetten.
- **Geen lange termijn visie kunnen ontwikkelen:** Daaraan gelinkt is dat er vanuit de overheid weinig mogelijkheden zijn voor financiering op de lange termijn, hierdoor is het voor initiatieven ingewikkeld om een lange termijn visie te ontwikkelen. Men weet vaak niet of ze langer dan een jaar of 2 jaar kunnen bestaan.
- **Lastige doelgroep en lastig onderwerp: daardoor weerstand:** Het werken binnen het criminaliteitsveld brengt ook knelpunten met zich mee. Het is een onderwerp dat vaak lastig is om aan te kaarten. Mensen hebben het er liever niet over, en zijn er vaak aan gewend dat er criminaliteit in hun omgeving plaatsvindt, zo stelt een respondent: *"Mensen kijken er niet meer van op, het doet ze gewoon niet zoveel meer"* Ook zien de respondenten een grote groep die zich niet wil bezighouden met het thema, omdat het hen persoonlijk niet raakt, of doordat ze het een spannend thema vinden om zich over uit te spreken. Om deze redenen is er een grote groep mensen die liever wegblijft van het thema en zich afzijdig houdt. Het is heel erg lastig om deze groep te betrekken bij een initiatief. Dit is wel een belangrijke groep, omdat zij kunnen zorgen voor een breed gedragen boodschap tegen ondermijnende criminaliteit, in plaats van dat het blijft bij de zogenoemde 'usual suspects'.
- **Gebrek aan waardering en erkenning vanuit overheid en de wijk:** Een goed initiatief oprichten en lopende houden kost veel tijd en moeite. Wanneer dit niet gezien en actief gewaardeerd wordt door de overheid en de omgeving, doet dit iets met de motivatie van initiatiefnemers.

Andere punten

- **Kennis en vaardigheden van mensen:** Kennis en vaardigheden van betrokkenen bij het initiatief worden aangemerkt als zowel een knelpunt als succesfactor:
  - Het is van nodig om kennis te hebben van het **bureaucratische systeem van Nederland, en alle zaken die komen kijken bij het opzetten en draaiende houden van een initiatief.** Wanneer men de weg kent binnen de bureaucratische systemen in Nederland, is het makkelijker om een initiatief op te zetten en draaiende te houden. Deze kennis en vaardigheden zijn essentieel bij een op te zetten initiatief.
  - Kennis over **de context en cultuur van een wijk of groep mensen.** Zoals eerder benoemd is het voor het vertrouwen in- en de bekendheid van een initiatief, belangrijk dat de initiatiefnemer bekend is in de wijk, en kennis heeft over wat er speelt en wat wel of niet werkt. Elke context is anders en vraagt daarom ook andere kennis.
  - **Kennis van het onderwerp om adequaat te kunnen handelen.** Ondermijnende criminaliteit is een complex onderwerp, waarin ontwikkelingen elkaar snel kunnen opvolgen. Kennis van het onderwerp is essentieel om

dit effectief te kunnen aankaarten in de samenleving. Daarnaast is het belangrijk om te weten wanneer hulpverlening moet worden ingezet en wanneer men dat het best kan doen.

Tussenconclusie 4.2

Binnen Nederland zijn er diverse initiatieven die zich (direct of indirect) richten op het versterken van maatschappelijke weerbaarheid tegen ondermijnende criminaliteit. In dit onderzoek zijn meerdere organisaties uit Amsterdam en de rest van het land betrokken die, net als hun Europese tegenhangers, veelal een 'bottom-up' karakter hebben. Deze initiatieven zijn ontstaan vanuit de samenleving zelf, zoals; Stichting De Moeder is de Sleutel, Voetballen voor Veiligheid en Young Perspectives. Anderen richten zich vanuit aanpalende werkvelden zoals het jongerenwerk, op het versterken van deze weerbaarheid. Daarnaast zijn ook enkele projecten ontwikkeld vanuit verschillende RIEC's, dit zijn Dealbrekers (RIEC Den Haag) en Kapot Sterk (RIEC Midden-Nederland)

Kenmerkend voor de Nederlandse bottom-up initiatieven is dat zij veelal inspelen op lokale behoeften en vaak ontstaan zijn naar aanleiding van concrete ervaringen van initiatiefnemers of urgente situaties binnen buurten of gemeenschappen. Zo werd De Moeder is de Sleutel opgericht na het delen van een persoonlijk verhaal in de media, wat een breed gedragen behoefte aan een onafhankelijk steunplatform voor moeders blootlegde. Voetballen voor Veiligheid, werd opgericht omdat een jongere in Amsterdam-Zuidoost zich zorgen maakte over criminaliteit en geweld in zijn woonomgeving en Young Perspectives vond zijn oorsprong in de samenwerking met een Zuid-Afrikaanse organisatie en ontwikkelde zich onafhankelijk tot een beweging die inzet op creativiteit, rehabilitatie en systeemverandering binnen het jeugddetentiestelsel.

Succesfactoren die uit de verschillende gesprekken met iniatiefnemers en betrokkenen naar voren komen, zijn onder meer het creëren van een vertrouwensband tussen de doelgroep en betrokken organisaties, het inzetten op samenwerking met verschillende (maatschappelijke) partners, aansluiten bij de lokale context van wijken, buurten en gemeenschappen en het behouden van onafhankelijkheid door kritisch om te gaan met financiering. Daarnaast dragen activiteiten gericht op bewustwording, educatie en het delen van ervaringen bij aan het vergroten van bekendheid van het onderwerp en het mobiliseren van betrokkenheid. Nederlandse initiatieven lopen veelal tegen vergelijkbare knelpunten aan als hun Europese collega's: beperkte toegang tot (structurele) financiering wat het lastig maakt een langetermijnvisie te ontwikkelen, terughoudendheid bij samenwerking met overheidsinstanties uit angst voor verlies van onafhankelijkheid. Het belang dat gehecht wordt aan de afstand tot de overheid is overigens minder extreem dan in de buitenlandse voorbeelden, wat te verklaren is uit de verschillen tussen de landen. Wat ook vergelijkbaar is, is dat ook in Nederland er sprake is van een zekere afstand en soms gelatenheid ten opzichte van het fenomeen ondermijnende criminaliteit, wat het lastiger maakt om draagvlak en betrokkenheid te genereren. Verder ervaren de Nederlandse initiatieven de hoeveelheid bureaucratische handelingen voor bijvoorbeeld subsidies als erg tijdrovend. Ook het gebrek aan waardering en erkenning door de overheid en omgeving zien zij als belemmerend. Al met al laten de Nederlandse initiatieven zien dat lokale betrokkenheid, oog houden voor de lokale context, samenwerking en het versterken van onderling vertrouwen cruciaal zijn voor effectieve initiatieven gericht op het versterken van maatschappelijke weerbaarheid tegen ondermijnende criminaliteit. Het aanjagen van maatschappelijke participatie en de vele administratieve- en verantwoordingsmechanismen vormen uitdagingen voor deze organisaties.

4.3 Wat zijn stimulerende en remmende factoren om in actie te komen?

Om meer inzicht te krijgen in het ontstaan of juist uitblijven van sociale actie tegen ondermijnende criminaliteit, is het goed om inzicht te hebben in de remmende en stimulerende factoren voor mensen om in actie te komen. Dit hoofdstuk beschrijft deze factoren aan de hand van zowel de 'mobilization theory' uit de literatuur als de inzichten vanuit de interviews en werksessie met initiatieven en betrokkenen.

Achtergrond vanuit de literatuur: mobilization theory:
Mobilization theory[12] wordt gebruikt om te verklaren waarom en wanneer mensen zich sociaal mobiliseren. Dit gaat niet specifiek om de mobilisatie tegen ondermijnende criminaliteit, maar bewegingen in de maatschappij in bredere zin. Toch geeft dit concept inzicht in wanneer en onder welke voorwaarden er vanuit de samenleving in een beweging ontstaat. In de mobilization theory, wordt een aantal zaken benoemd:

- Een focus op het belang van structurele factoren bij mobilisatie. Bij structurele factoren kun je denken aan de toegang tot bepaalde middelen voor mobilisering, en de positie van individuen in sociale netwerken. Hierbij worden kosten en baten afgewogen
- Wat deze kosten en baten zijn, kan heel erg verschillen per persoon, regio en leeftijd. Dit is belangrijk om mee te nemen wanneer sociale bewegingen worden opgezet en gedeeld.
- Naast deze twee zaken, voegen Goldstein en Fox (2018) nog een ander belangrijk component toe: sociale netwerken. Zij stellen dat de mens een psychologische behoefte hebben om ergens toe te behoren. Dit zorgt ervoor dat mensen graag behoren tot sociale bewegingen, die te maken hebben met identiteit en positieve sociale normen. [13]

Gelet op bovenstaande onderwerpen uit de mobilization theory, is een aantal remmende en stimulerende factoren om in actie te komen te benoemen:

Stimulerende factoren vanuit de theorie:
- Persoonlijke identificatie met de groep of beweging: Dit zorgt ervoor dat mensen persoonlijke motivatie voelen om mee te werken aan de waarden en doelen van de groep onderstrepen dit punt door te stellen dat sociale bewegingen beter werken wanneer er meer persoonlijke relaties tussen mensen binnen deze beweging ontstaan.
- Gedeelde overtuigingen en waarden, spelen ook een rol in de effectiviteit van een beweging. Als deze resoneren met persoonlijke overtuigingen, zijn mensen meer geneigd om deel te nemen.
- Emoties van verontwaardiging en woede: deze emoties zorgen voor een gevoel van onrechtvaardigheid die mensen kunnen aanzetten tot actie
- Doeltreffendheid: Het gevoel dat het nemen van actie echt een bijdrage levert aan het te behalen doel van de beweging. Wanneer mensen dit geloven, nemen zij eerder deel.
- Ingaan op bestaande netwerken en relaties. Sociale mobilisatie werkt beter wanneer deze gebruik maken van reeds bestaande netwerken en relaties. Daarbij is het belangrijk ook de platformen te gebruiken die hier onderdeel van zijn[14]

Remmende factoren vanuit de theorie:
- Geen impact: wanneer het gevoel heerst dat er geen impact gemaakt kan worden, nemen mensen minder snel deel.
- Gebrek aan herkenning binnen de beweging: als er geen herkenning is met de doelen van de organisatie, willen mensen zich ook minder snel aansluiten.
- Angst voor negatieve consequenties bij deelname: Wanneer men bang is voor negatieve sociale, juridische of economische consequenties, wil men minder snel deelnemen aan collectieve acties[15].

[12] Zoals besproken in Klandermans, 1984 en Goldstein en Fox (2018)
[13] Punten vanuit Klandermans, 1984 en Goldstein en Fox (2018)
[14] Punten vanuit Klandermans, 1984 en Goldstein en Fox (2018)
[15] Punten vanuit Klandermans, 1984

Hoewel de mobilization theory interessante inzichten biedt in wat mensen beweegt om wel of niet deel te nemen aan een sociale beweging, mist dit nog de specifieke context van de bewegingen tegen criminaliteit. Specifieke inzichten hierover zijn opgehaald tijdens de interviews en werksessie, en worden hieronder toegelicht.

Stimulerende factoren vanuit de interviews en werksessies:

- Bewustzijn van de impact van ondermijnende criminaliteit in de samenleving: Uit de mobilization theory blijkt dat verontwaardiging en emoties over het onderwerp essentieel zijn voor mensen om deel te nemen aan een sociale beweging. Dit wordt ook onderstreept in de interviews. Geïnterviewden geven aan dat bewustzijn van de impact van ondermijnende criminaliteit op het dagelijks leven van mensen essentieel is om blijvende actie te genereren. Zo stelt één van de betrokkenen: *"Voor blijvende actie is het belangrijk om bewustzijn te creëren en mensen te informeren over de impact van georganiseerde misdaad op hun leven en leefomgeving."* Dit wordt beaamd door één van de initiatieven: *"Het betrekken van mensen en creëren van bewustzijn is cruciaal".* Het creëren van bewustzijn wordt bijvoorbeeld actief gedaan door zowel BASTA als Libera, zij zetten in op lespakketten op scholen en het actief delen van informatie met de bevolking, zodat de impact van ondermijning in de samenleving onder de bevolking bekend is. Het gaat hierbij niet om het creëren van angstbeelden, maar vooral om het bewustzijn dat men zelf iets tegen deze vorm van criminaliteit kan doen.
- Urgentiegevoel en persoonlijke ervaring: Opvolgend op het bovenstaande punt, is een urgentiebesef essentieel wanneer er sociale beweging op gang moet worden gebracht. Dit gevoel kan voortkomen vanuit het bewustzijn zoals hierboven is omschreven, maar ook vanuit persoonlijke ervaring met ondermijnende criminaliteit. Dit betekent dat je zelf de impact van het fenomeen hebt ervaren en er iets aan wil doen. Zo stelt een respondent: *"bij een groot deel van de mensen in Nederland, raakt ondermijnende criminaliteit niet heel persoonlijk, daarom komen zij ook niet in actie".* Dit gebeurde in het buitenland wel, zo stelt een respondent van Libera Italië: "*In de jaren 90 was er heel veel geweld in het Zuiden van Italië, dit leidde ertoe dat studentenverenigingen en verenigingen van gewone burgers samenkwamen en stelden dat ze genoeg hadden van het geweld."*
- De routes kennen en het juiste netwerk hebben: Om effectief een sociale beweging op gang te brengen, moet men op de hoogte zijn van de routes die je het best kan bewandelen om dit te realiseren. Bijvoorbeeld als het gaat om het aanvragen van financiering. Wanneer deze kennis in huis is, is het ook makkelijker om iets in beweging te brengen. Zo ook het voorbeeld van Voetballen voor Veiligheid: *"Het idee was van mijn zoon, ik kon hem helpen door mijn contacten te gebruiken bij welzijnsorganisaties en meer publiciteit te genereren".*
- Laagdrempelig en in de wijken: In de mobilization theory, wordt het volgende gesteld: "Sociale mobilisatie werkt beter wanneer deze gebruik maken van reeds bestaande netwerken en relaties. Daarbij is het belangrijk ook de platformen te gebruiken die hier onderdeel van zijn (Goldstein en Fox, 2018)". Dit blijkt ook uit een aantal van de interviews, zij stellen dat het makkelijker is om deel te nemen aan een initiatief en organisatie die in een bekende context is gestart met bekende sleutelfiguren uit de wijk. Hierdoor wordt het vertrouwen in een dergelijke organisatie groter.

Stimulerende factoren om aan te sluiten bij een overheidsinitiatief.

Volgens de respondenten kan de overheid zeker de aanjager zijn van een overkoepelend initiatief, maar dit brengt wel eigen uitdagingen met zich mee. Daarom benoemen zij een aantal belangrijke zaken voor de overheid wanneer zij een dergelijke beweging wil initiëren:

- Sta als overheid open voor nieuwe initiatieven. Zorg ervoor dat men naar je toe kan komen met nieuwe ideeën en dat de samenwerking wordt opgezocht.
- Zorg dat je actief en outreachend werkt zodat je actie stimuleert. Zorg dat mensen in de samenleving je kennen (niet alleen wanneer het fout gaat) en weten dat ze bij je terecht kunnen. Hierdoor zullen initiatieven met vragen en ideeën ook bij de overheid terecht komen.
- Maak gerichte content die zich richt op de te bereiken doelgroep en zorg ook dat je vindbaar bent op dezelfde platformen.
- Om te zorgen dat men genoeg vertrouwen heeft in een overheidsinitiatief is het belangrijk om te laten zien dat je als overheid ook actief bezig bent met het onderwerp en deze verantwoordelijkheid niet eenzijdig bij de samenleving neerlegt.

Remmende factoren vanuit de interviews en werksessie:

- **Angst voor represailles:** In de theorie wordt gesteld, dat men minder snel zal deelnemen aan sociale bewegingen wanneer er angst is voor negatieve consequenties. Volgens geïnterviewden speelt dit inderdaad een rol in het organiseren van een burgerinitiatief om ondermijnende criminaliteit tegen te gaan. Bewoners zijn vaak bang om zich actief uit te spreken tegen ondermijnende criminaliteit, vooral wanneer het een vast onderdeel is van de structuur in de wijk, of wanneer men nieuwsberichten ziet over wraakacties van criminelen. Ook dit speelt mee in het niet willen deelnemen aan sociale actie tegen ondermijnende criminaliteit.
- **Men heeft geen ruimte om bezig te zijn met een dergelijk initiatief:** In interviews wordt ook benoemd, dat er niet altijd tijd en ruimte is om aan te sluiten bij een initiatief of om deze op te zetten. Zo stelt één van de betrokkenen in de werksessie: *"Zoiets doen kost ook tijd, en mensen zijn ook gewoon druk met andere dingen, zeker wanneer er stress en geldzorgen zijn thuis, dan ligt de prioriteit gewoon niet op een dergelijk initiatief, daar komt bij dat men ook vindt dat de overheid dit zelf moet oppakken."*
- **De hoeveelheid bureaucratie:** Eerder werd al gesteld dat het goed is wanneer je een netwerk hebt en kennis hebt van de zaken die erbij komen kijken wanneer een initiatief wordt opgericht. Uit de interviews met zowel betrokkenen als de Nederlandse initiatieven blijkt dat het soms moeilijk is om een initiatief op te richten en draaiende te houden. Het proces bij het aanvragen van subsidies en vaak bezig moeten zijn met het zoeken naar financiering etc. kost veel tijd en kennis. Zo stelt één van de betrokkenen: "*Subsidies aanvragen is een complexe taak die veel tijd en een goed netwerk vereist, wat een grote uitdaging vormt voor burgerinitiatieven.*" Dit zorgt ook voor een concurrentiestrijd tussen de verschillende bestaande initiatieven: zij strijden dan bijvoorbeeld om dezelfde subsidies. Dit kan samenwerking tussen initiatieven in de weg zitten.

Tussenconclusie 4.3

Uit de analyse van zowel de literatuur (mobilization theory) als de interviews en werksessies met betrokkenen blijkt dat er een mix van stimulerende- en remmende factoren is die invloed hebben op of mensen in actie komen tegen ondermijnende criminaliteit. Het persoonlijke gevoel van urgentie, de herkenning van het probleem in het dagelijkse leven en het bestaan van laagdrempelige, vertrouwde netwerken zijn belangrijke aanjagers. Wanneer mensen zich persoonlijk verbonden voelen met een initiatief, zich herkennen in de waarden en doelen en het gevoel hebben daadwerkelijk bij te kunnen dragen, is de bereidheid om deel te nemen het grootst. De overheid kan hierbij een stimulerende rol spelen, mits zij toegankelijk, zichtbaar en samenwerkend optreedt en niet slechts de verantwoordelijkheid bij de samenleving neerlegt. Tegelijkertijd zorgen factoren als angst voor represailles, gebrek aan tijd, beperkte middelen en bureaucratische obstakels ervoor dat mensen afhaken of zelfs helemaal niet in

beweging komen. Met name het complexe subsidielandschap en het ontbreken van voldoende ondersteuning vormen een serieuze drempel voor burgerinitiatieven. Deze remmende factoren zorgen ervoor dat veel mensen afhaken, zeker wanneer de persoonlijke urgentie ontbreekt en het gevoel overheerst dat de overheid het probleem zelf zou moeten aanpakken. Voor effectieve sociale mobilisatie is het daarom belangrijk voor overheden om in te zetten op het verlagen van deze drempels, wederzijds vertrouwen te vergroten, op gelijkwaardige voet samen te werken en (nieuwe) initiatieven te ondersteunen en stimuleren.

4.4 Welke opties zijn er om deze initiatieven te bevorderen en ondersteunen vanuit de overheid?

Zoals gezegd was het vertrekpunt voor dit onderzoek het idee om, vanuit het RIEC Amsterdam-Amstelland, een stichting op te richten die de maatschappelijke weerbaarheid tegen ondermijnende criminaliteit kan bevorderen, faciliteren en ondersteunen. Tijdens het onderzoek hebben we echter breder gekeken naar de vraag op welke wijze deze rollen ingevuld zouden kunnen worden, zodat we ons niet zouden blindstaren op een bepaalde uitkomst. We hebben daarom met de respondenten gesproken over hun beeld bij de invulling van de rollen en taken die horen bij het bevorderen, faciliteren en ondersteunen van maatschappelijke weerbaarheid tegen ondermijnende criminaliteit. En we hebben hen gevraagd naar hun kijk op de beste manier om dit organisatorisch vorm te geven. Want, naast het oprichten van een stichting, zijn hiervoor ook andere opties denkbaar.

Wat staat er in de literatuur over samenwerking tussen de overheid en de maatschappij bij het tegengaan van ondermijnende criminaliteit?

Voordat de uitkomsten van de gesprekken met de respondenten op dit punt worden beschreven, gaan we eerst in op de uitkomsten van de literatuurverkenning m.b.t. de samenwerking tussen de overheid en de maatschappij bij het tegengaan van ondermijnende criminaliteit. Hierover zijn in de twee al genoemde ESS publicaties (Het kennisdocument 'Samen Weerbaar'[16] en de handreiking 'Wetenschappelijke inzichten over versterking van weerbare gemeenschappen tegen ondermijning'[17]) inzichten uit de wetenschappelijke literatuur benoemd, die belangrijk zijn om in het achterhoofd te houden bij het verder ontwikkelen van activiteiten.

De belangrijkste wetenschappelijke inzichten op het gebied van samenwerking met gemeenschappen om ondermijnende criminaliteit tegen te gaan betreffen allereerst het feit dat er verschillen zitten in wat in verschillende gemeenschappen onder weerbaarheid wordt verstaat, waardoor het altijd een kwestie van maatwerk is om aan te sluiten bij de omstandigheden. Vervolgens wordt een aantal randvoorwaarden geschetst voor effectieve verbinding en samenwerking.

Het begrip 'weerbare gemeenschap' wordt door overheden en gemeenschappen vaak verschillend geïnterpreteerd. Wat weerbaarheid betekent, verschilt per gemeenschap en hangt af van hun specifieke behoeften en ervaringen. Voorbeelden van weerbaarheidsbevordering die in de documenten worden genoemd zijn het vergroten van de meldingsbereidheid, het organiseren van sociale activiteiten, het versterken van vaardigheden zoals assertiviteit en het betrekken van bewoners bij veiligheidsbeleid. Een uniforme aanpak werkt niet; effectieve samenwerking vereist maatwerk, gebaseerd op het wijkprofiel, de sociale context en de eigen oplossingsrichtingen van de betreffende gemeenschap(pen).

Vijf randvoorwaarden uit de literatuur zijn essentieel voor succesvolle samenwerking tussen overheid en gemeenschappen bij het tegengaan van ondermijnende criminaliteit: 1) investeren in onderling vertrouwen en kennis van elkaars leefwerelden, 2) gelijkwaardigheid binnen de samenwerking en eigenaarschap bij de gemeenschap zelf,

[16] ESS (Expertise-unit Sociale Stabiliteit van het ministerie van SZW): 'Samen Weerbaar' (2024)
[17] ESS (Expertise-unit Sociale Stabiliteit van het ministerie van SZW) handreiking: 'Wetenschappelijke inzichten over versterking van weerbare gemeenschappen tegen ondermijning' (2024)

3) gezamenlijke concrete doelen stellen en deze ook evalueren, 4) een gedeelde communicatiestrategie, en 5) duurzame financiering en borging van interventies en samenwerkingsconstructen.

Vooral het aspect van het vertrouwen is cruciaal en bestaat uit positieve verwachtingen over en weer enerzijds en goede onderlinge afstemming anderzijds. Daarnaast vraagt samenwerking van de overheid dat zij bereid is om te reflecteren op de eigen aannames en veronderstellingen, bijvoorbeeld over de eigen aannames en (onbewuste) vooroordelen, die samenwerking kunnen belemmeren. Een vertrouwelijke band vraagt om een open houding, niet-autoritair, niet te formeel en de oprechte wil (en durf) om contact te leggen.

Effectieve interventies tegen ondermijnende criminaliteit vragen om een holistische benadering, waarbij gezin, gemeenschap en omgeving samen worden bekeken. Vertrouwen opbouwen is een noodzakelijke eerste stap, waarbij de betekenis van weerbaarheid vanuit het perspectief van de gemeenschap centraal staat. Co-creatie is essentieel: interventies moeten samen met de gemeenschap worden ontwikkeld, met vaste gezichten, persoonlijke interactie en gedeelde doelen. De focus moet liggen op het versterken van sociale banden, mobilisatie en participatie.

Tot slot is het belangrijk dat interventies lokaal afgestemd zijn, duurzaam worden ingebed en dat er aandacht is voor zowel positieve als mogelijke negatieve effecten. Alleen door samenwerking op basis van vertrouwen, gelijkwaardigheid en gedeeld eigenaarschap kunnen gemeenschappen effectief weerbaar worden gemaakt tegen ondermijning, aldus de stellers van beide documenten.

Uitkomsten uit de interviews met betrekking tot de manier waarop de overheid weerbaarheid tegen ondermijnende criminaliteit kan bevorderen en ondersteunen.

Tijdens de interviews is er zowel stilgestaan bij de gewenste rolinvulling, wanneer de overheid de weerbaarheid wil vergroten, als bij de mogelijke manier(en) waarop dit georganiseerd kan worden. Bij het beschrijven van de uitkomsten uit de interviews, zullen daarom eerst de opgehaalde ideeën m.b.t. de rollen en taken worden beschreven en daarna zal aangegeven worden hoe de respondenten denken over de manier waarop dit het best kan worden georganiseerd.

Rollen en taken bij het vergroten en faciliteren van maatschappelijke weerbaarheid

Voordat we het hebben over de mogelijke rollen en taken om weerbaarheid te vergroten, is het van belang om te bekijken of de respondenten van mening zijn dat de overheid (en meer in het bijzonder het RIEC) überhaupt een rol zou moeten spelen in het ondersteunen van maatschappelijke weerbaarheid. Het merendeel van de respondenten, ziet zeker een behoefte aan het ondersteunen en faciliteren van maatschappelijke weerbaarheid tegen ondermijnende criminaliteit en een rol voor de overheid / het RIEC hierbij. Daarbij komt dat preventie en het vergtoten van weerbaarheid ook onderdeel is van de strategie van het RIEC AA. In het meerjarenplan 2025 - 2028 valt bijvoorbeeld te lezen dat er gewerkt wordt aan een brede visie op preventie, waarbij het doel is om de samenleving als ook partners weerbaar te maken in de strijd tegen de ondermijnende drugseconomie. Een respondent gaf aan zelf een smalle definitie van ondermijning te hanteren, namelijk de focus op die plekken en momenten waar onder- en bovenwereld elkaar raken in het plegen van georganiseerde misdaad. En bij een dergelijke specifieke focus zou het niet goed passen om de maatschappelijke weerbaarheid te verhogen.

De overige respondenten, die een brede definitie hanteren en een rol voor de overheid / het RIEC zien weggelegd bij het bevorderen van maatschappelijke weerbaarheid, geven vrijwel allemaal aan dat de rol van de overheid ondersteunend moet zijn en niet sturend. De overheid moet bottom-up initiatieven faciliteren en niet domineren. Het mooie van een 'overkoepelende' entiteit/organisatie die dit soort initiatieven stimuleert en ondersteunt, is dat er ook een beter overzicht ontstaat over wie er actief zijn op het gebied van voorkomen en tegengaan van ondermijnende criminaliteit (*overzicht*). Het bijdragen aan (onderlinge) kennisuitwisseling en delen van informatie over de verschillende initiatieven en aanpakken (*netwerkfunctie*) wordt veel genoemd als mogelijke rol. En ook kan kennis vanuit de overheid beschikbaar worden gemaakt voor de betrokken initiatieven en medewerkers of vrijwilligers, dat kan over fenomenen gaan, maar zeker ook over de aanpak vanuit de overheid (*kennisfunctie en transparantie*). Dit

hangt sterk samen met het feit dat er aan bewustwording in de maatschappij, in de wijken en de gemeenschappen gewerkt moet worden om mensen ook te motiveren om in actie te komen. Denk aan gesprekken op scholen en in buurten, campagnes en andere acties. Maar denk ook aan een jaarlijkse herdenking, zoals deze in Italië wordt georganiseerd. Door initiatieven en manieren van werken zichtbaar te maken, wordt tegelijkertijd waardering en erkenning gegeven voor hun (vaak vrijwillige) inzet. En wellicht kan deze entiteit/organisatie ook helpen om een onderlinge werkverdeling tussen verschillende initiatieven te bewerkstelligen, zodat het risico op dubbel werk kleiner wordt (*coördinerende / regisserende* rol) en er vanuit een gedragen visie op het tegengaan ondermijnende criminaliteit wordt gewerkt. Het werken aan maatschappelijk herbestemmen van crimineel geld kan een onderdeel van deze strategie, daar snijdt het mes namelijk aan meerdere kanten: er wordt zichtbaar gemaakt dat criminaliteit op de lange termijn niet loont én er wordt getoond dat er in positieve krachten geïnvesteerd. De betreffende wijk, waar veel mensen last hebben van de criminaliteit die er gepleegd wordt, krijgt een vorm van compensatie voor het leed dat hun is aangedaan.

Tijdens de werksessie kwam naar voren dat er ook buurten en wijken zijn, waar de afstand tussen de inwoners en de overheid zo laag is, dat het niet realistisch is om actie vanuit de inwoners te verwachten. Allereerst valt daar vaak op dat de overheid haar taken (toezicht, aanpak criminaliteit, werken aan sociale samenhang) niet goed vervult en op afstand van de buurt staat. De overheid moet dan de eerste stap naar voren zetten om haar rol op te pakken en verbindingen te zoeken. Pas daarna ontstaat het vertrouwen voor inwoners om zelf ook actief te worden, waarbij de angst voor represailles juist in deze buurten het hoogst is. Dus men moet nogal een drempel over, om actief te worden. Op die plaatsen gaat het dus niet alleen maar over een ondersteunende en faciliterende rol om mensen weerbaar te maken, maar moet deze rol gepaard gaan met een handelende rol. Een overheid die initiatief neemt, aan normstelling doet en laat zien dat er consequenties zitten aan crimineel gedrag. Een overheid die er niet alleen is wanneer incidenten plaatsvinden, maar ook op andere momenten en die handelt uit compassie met mensen in kwetsbare situaties.

Er is een breed gedeelde wens naar samenwerking met de overheid op basis van vertrouwen in plaats van controle. De overheid moet zichtbaar en benaderbaar zijn, en relaties opbouwen vóórdat er problemen ontstaan.
Er is behoefte aan minder bureaucratie en meer flexibiliteit. Dat is nodig omdat veel mensen (zowel vanuit initiatieven, betrokken als stuurgroepleden) aangeven dat de overheid voor initiatiefnemers als traag en bureaucratisch kan overkomen. Er is behoefte aan snellere besluitvorming, minder regels en meerjarige financiering in plaats van kortlopende projecten. Preventie en maatwerk moeten centraal staan. Er is bij een aantal respondenten frustratie over de huidige, incident gedreven, en vooral op repressie gerichte aanpak.

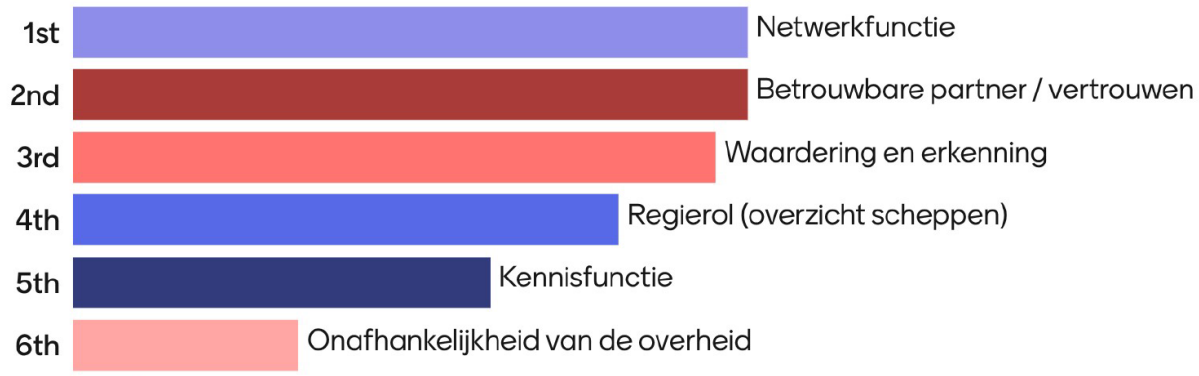
Samenwerking en netwerken zijn essentieel. Dus financiering zou gericht moeten zijn op het stimuleren van samenwerking en niet een gevoel van concurrentie moeten oproepen. Zowel respondenten die namens een initiatief spreken als stuurgroepleden benadrukken ook de samenwerking tussen publieke en private partijen. Naast overheid en burgers, is ook het bedrijfsleven een belangrijke partner om ondermijning tegen te gaan.

Wanneer we wat meer inzoomen op de verschillen tussen de verschillende groepen respondenten, valt op dat de respondenten namens de lopende initiatieven de nadruk leggen op gelijkwaardigheid in de samenwerking en op participatie van burgers en informele partijen. Erkenning voor en zichtbaarheid van hun werk zijn belangrijk. Om goede samenwerking te bevorderen moet niet de concurrentie worden versterkt (zoals dat nu veel gebeurt), maar op een andere manier een verbinding worden gemaakt tussen wat er top-down gebeurt en hoe de bottom-up aanpak daar een plek in krijgt. Waarbij er ook ruimte is om de activiteiten positief te labelen in plaats van te verwijzen naar tegengaan van ondermijning, al gebeurt dat wel degelijk. Tot slot zien zij een belangrijke taak in het begeleiden van initiatieven van kleine en incidentele activiteiten naar een meer duurzame werkwijze, zodat de mooie initiatieven geen eendagsvliegen zijn. Bij de internationale initiatieven valt sterk op dat zij benadrukken dat ze zich onafhankelijk van de overheid organiseren en opstellen. Dit is mede ingegeven doordat zij zich ook vaak direct richten tegen corruptie, samenwerking tussen criminelen en de overheid zelf. Ook doen zij vrij veel beleidsaanbevelingen aan de overheid over hoe zij vinden dat criminaliteit bestreden zou moeten worden en dat staat soms ook op gespannen

voet met hoe er binnen de overheid gedacht wordt over de aanpak. De betrokkenen waarmee we gesproken hebben, zijn kritisch op de fragmentatie door verschillende ministeries, overheden en financieringsstromen. Op landelijk niveau ervaren zij niet veel ruimte en waardering voor de inzet vanuit het maatschappelijke middenveld, aangezien de focus nu primair repressief is.

Zij geven daarbij aan Europese samenwerking als kans te zien, maar tegelijkertijd ook als mogelijk nieuw bureaucratisch obstakel. Sprekend over de rol van de overheid benadrukken de stuurgroepleden waar we mee gesproken hebben dat de overheid niet alles kan oplossen, maar wel als 'incubator' kan fungeren. Kleine initiatieven en goede ideeën ondersteunen om hun aanpak steviger en duurzamer te maken. Waarbij het handig is om één loket in te richten voor het ondersteunen van initiatieven. Tegelijkertijd worden ook wel mogelijke belemmeringen benoemd zoals m.b.t. informatie-uitwisseling. Die kan niet op casus niveau zijn, gezien de AVG en geheimhoudingsplicht.

Tijdens de werksessie hebben de deelnemers de verschillende typen ondersteuning en rollen op volgorde geplaatst van belangrijk naar minder belangrijk. De netwerkfunctie, het werken vanuit vertrouwen en het geven van waardering en erkenning werden als belangrijkste gezien. En de onafhankelijkheid van de overheid scoorde duidelijk het laagst. Zie hieronder de uitkomsten daarvan.

Hoe deze rol het best te organiseren?

De aanleiding voor dit verkennend onderzoek was het idee om een stichting op te richten die de maatschappelijke weerbaarheid tegen ondermijnende criminaliteit moet vergroten, maar deze manier van organiseren is niet de enige optie om deze weerbaarheid te vergroten. Daarom hebben we met de respondenten en tijdens de werksessie ook gesproken over hun ideeën en opvattingen hierover.

Allereerst viel ons tijdens het doen van het onderzoek op dat er een diversiteit zichtbaar is van manieren waarop maatschappelijke initiatieven gestimuleerd worden en georganiseerd zijn. Zoals uit de beantwoording van eerdere onderzoeksvragen blijkt, zijn er 'bottom-up' initiatieven, maar is het ook regelmatig zo dat professionals die in buurten en wijken werken de aanjagers zijn van maatschappelijke weerbaarheid en hier vorm aan geven in samenwerking met de inwoners. En ook zagen we, bij Dealbreakers en Kapot Sterk, dat andere RIEC's zelf activiteiten ontplooien om de maatschappelijke weerbaarheid te verhogen.

Het is belangrijk dat de manier van organiseren aansluit bij de gewenste rollen en manier van werken, zoals hierboven beschreven. Maar welke manier is dat? Wanneer het zowel gaat om werken vanuit vertrouwen, onbureaucratisch en onafhankelijk enerzijds, maar 'dicht bij het vuur' (in verband met de kennisfunctie) anderzijds? Tijdens de werksessie werd hierover gezegd dat, juist nu het wantrouwen in de overheid de laatste jaren behoorlijk gegroeid is en onder de kwetsbare wijken nog groter is dan gemiddeld, het van belang is dat de organisatie die initiatieven gaat ondersteunen goed laat zien onafhankelijk te werken en het vertrouwen te genieten van

verschillende partijen. Denk hierbij ook aan het bedrijfsleven en non-profit organisaties met vergelijkbare doelstellingen. En een houding waarbij er ook kritisch mag worden gekeken naar de rol die de overheid speelt. Dus, als er een stichting of andere organisatievorm zou worden opgericht, is het verstandig om vanaf de start te werken met mensen met een maatschappelijke achtergrond of mensen die de gevolgen van ondermijnende criminaliteit hebben ervaren. Bijvoorbeeld voor bestuursfuncties of een rol als 'boegbeeld' is het van belang om vanaf de start te laten zien dat de overheid niet de touwtjes in handen wil hebben. De internationale voorbeelden waar we mee spraken hadden een vergaande onafhankelijke positie. De organisaties ontvangen soms wel (incidentele) subsidies, maar bewaken hun afstand tot de overheid. De Nederlandse respondenten hebben er echter wel vertrouwen in een organisatievorm waarbij de overheid een rol speelt (als initiator, co-financier, inhoudelijk partner), maar die zich toch onafhankelijk en kritisch kan opstellen t.o.v. die overheid. Hier blijkt ook dat de context internationaal onderling sterk kan verschillen. Hoewel er ook in Nederland voorbeelden zijn van 'foute' ambtenaren die samenwerken met criminelen, is er van verregaande corruptie veel minder sprake dan in andere Europese landen.

Een belangrijk aspect dat meespeelt bij het opzetten van een organisatie om de weerbaarheid tegen ondermijnende criminaliteit te bevorderen, is het ambitieniveau. Gaat het om een nationaal werkende aanpak met vanaf de start een groot netwerk? Of gaat het meer om het werkende weg opbouwen van een methodiek en netwerk? De meeste respondenten gaven aan dat het vooral belangrijk is om aan te sluiten bij de activiteiten die al in de wijken plaatsvinden. Door te werken van uit het bottom-up perspectief, kun je gevoelig zijn voor de lokale context: wat werkt in de ene buurt werkt niet per se in de andere. Er is behoefte aan maatwerk en nuance. En om dat goed te doen is het volgens de respondenten van belang om 'van klein naar groot' te werken. Bijvoorbeeld starten in een wijk / stadsdeel en van daar uit uitbreiden en het netwerk stap voor stap uitbreiden. Tegelijk is er het besef dat, om een stevige, robuuste en betrouwbare organisatie neer te zetten, het van belang is om vanaf de start te laten zien dat het menens is. Bijvoorbeeld doordat de ambitie om te groeien naar een stedelijke en daarna landelijke organisatie vanaf de start helder is, er meerjarige (basis-)financiering beschikbaar is en er op basis van die ambitie ook commitment is van relevante personen, partijen en partners om mee te werken aan het behalen van deze ambities.

Een andere relevante vraag is of een op te richten organisatie een volledig nieuwe en eigenstandige start kent, of dat het 'onder de paraplu' van een bestaande organisatie of aanpak valt. Aangezien meerdere respondenten de voorkeur hebben voor het aansluiten op reeds bestaande activiteiten, lijkt het meest verstandige om aan te haken bij een bestaande organisatie.

Het RIEC (of de partijen verenigd in het RIEC) kan in de ogen van veel respondenten als aanjager / initiator van het vergroten van weerbaarheid dienen. Maar omdat het RIEC zich, naast de aandacht die er is voor preventie en weerbaarheid, ook sterk op repressie richt, zouden vrijwilligers die je wilt bereiken zich hierdoor kunnen laten afschrikken door een sterk 'stempel' vanuit het RIEC. Andere RIEC's laten echter zien dat een aantal van de voorziene activiteiten (o.a. bewustwording, mensen aanzetten tot actie) ook goed vanuit het RIEC georganiseerd kunnen worden, zonder dat dit sterk gekoppeld wordt aan het RIEC. Bijvoorbeeld bij Dealbreakers (RIEC Den Haag) is ervoor gekozen om de activiteiten vanuit het RIEC uit te voeren, zonder dit prominent te communiceren (en het overigens ook niet te verbergen).

Een andere optie om deze activiteiten te beleggen is in het 'voorliggend veld', denk aan jongerenwerkorganisaties of andere welzijnsorganisaties. Maar ook zij dekken niet de volledige breedte van degenen die je het liefst hierbij wilt betrekken. En aangezien het de ambitie is om een coalitie te smeden die breder is dan alleen preventief of repressief en die verder reikt dan het grondgebied van het RIEC AA, lijkt het meest verstandig om een losse organisatie op te richten of aan te sluiten bij een reeds bestaande brede alliantie.
Meerdere respondenten hebben hiervoor gesuggereerd om aan te sluiten bij de gebiedsgerichte aanpak in het Masterplan Amsterdam Zuidoost[18] en/of het Nationaal Programma Samen Nieuw-West[19] in het kader van het

[18] Zie https://zoiszuidoost.nl/
[19] Zie https://www.samennieuw-west.nl/

Nationaal Programma Leefbaarheid en Veiligheid. Aansluiten bij deze aanpak past volgens anderen echter niet goed bij het streven naar een flexibele en onbureaucratische manier van organiseren, die op afstand van de overheid staat.

Tussenconclusie 4.4

De wetenschappelijke literatuur benadrukt dat effectieve samenwerking tussen overheid en maatschappij bij het tegengaan van ondermijnende criminaliteit maatwerk vereist. De betekenis die aan weerbaarheid wordt toegeschreven, verschilt namelijk per gemeenschap en vraagt om afstemming op lokale behoeften en context. Vijf randvoorwaarden zijn volgens de literatuur essentieel: investeren in wederzijds vertrouwen en kennis van elkaars leefwereld, gelijkwaardigheid en eigenaarschap bij de gemeenschap, gezamenlijke en meetbare doelen, een gedeelde communicatiestrategie, en duurzame financiering. Vertrouwen vormt het fundament van succesvolle samenwerking en vraagt van de overheid een open, niet-autoritaire houding en de bereidheid om eigen aannames te bevragen. Effectieve interventies zijn holistisch en co-creatief, waarbij de gemeenschap actief betrokken wordt. Lokaal maatwerk, duurzame borging en aandacht voor zowel positieve als negatieve effecten zijn noodzakelijk om samen weerbaarheid tegen ondermijning te vergroten.

Onder de respondenten (initiatieven en betrokkenen) is er vooral behoefte aan een overheid die een ondersteunende, faciliterende en verbindende rol speelt, waarbij het erom gaat om initiatieven te stimuleren en niet te overheersen. Essentieel hierbij is dat deze samenwerking gebaseerd is op vertrouwen en erkenning van initiatieven en dat financiering en besluitvorming minder bureaucratisch en meerjarig zijn ingericht. Netwerkvorming, het delen van kennis en het faciliteren van duurzame samenwerkingen tussen publieke, private en maatschappelijke partijen zijn belangrijke rollen. Informele netwerken worden hierbij ook als belangrijke partners gezien. Tegelijkertijd is maatwerk nodig, waarbij de overheid zelf ook handelend optreedt, zeker in buurten waar het vertrouwen laag is. Tot slot is het van belang dat de overheid fungeert als aanjager, ruimte biedt aan lokale initiatieven en bijvoorbeeld een loket voor ondersteuning inricht, met als uitgangspunt dat gelijkwaardigheid en partnerschap de basis vormen voor structurele versterking van de maatschappelijke weerbaarheid.

Het organiseren van een effectieve ondersteuningsstructuur voor maatschappelijke initiateven tegen ondermijnende criminaliteit vraagt om een flexibele, lokaal ingebedde en onafhankelijke aanpak. Aansluiten bij bestaande initiatieven en coalities, werken vanuit vertrouwen en met mensen uit de praktijk, en een stapsgewijze groei 'van klein naar groot' zijn hierbij cruciale uitgangspunten voor de wijze van organiseren. De organisatie moet laten zien onafhankelijk en kritisch te kunnen zijn ten opzichte van de overheid, terwijl de overheid wel een belangrijke rol heeft op het gebied van cofinanciering en samenwerking. Het ambitieniveau moet helder zijn, met een voorkeur voor het benutten en versterken van bestaande (lokale) netwerken en de kracht van de samenleving.

5 Conclusie en advies

In dit hoofdstuk is de beantwoording van de hoofdvraag aan de orde, inclusief een advies voor het vervolg. De hoofdvraag luidt: *Wat is de meest passende manier om in Amsterdam en Nederland maatschappelijke weerbaarheid te stimuleren tegen ondermijnende criminaliteit?*

Maar voordat we die vraag beantwoorden, is het belangrijk om nog een aantal opmerkingen te maken. Allereerst dat de aanpak van ondermijnende criminaliteit geen exacte wetenschap is, dus dat dé oplossing voor deze problematiek helaas niet voorhanden is. En in dit verkennende onderzoek richten we ons specifiek op de mogelijkheden om vanuit de overheid de maatschappelijke weerbaarheid tegen ondermijnende criminaliteit te ondersteunen en te vergroten. We richten ons daarmee dus op wat de inwoners, burgers, ouders en opvoeders en wijkbewoners kunnen

doen. Dat gaat om preventieve activiteiten, aangezien het repressief optreden tegen criminele individuen en groepen is voorbehouden aan de overheid.

Wat we weten uit eerdere ervaringen en de literatuur, is dat, ondanks dat dé oplossing niet bestaat, er wel degelijk kennis is over wat werkt. En veel daarvan is samen te vatten onder de term 'maatwerk'. De context van een wijk, een buurt, een stad en een tijdsperiode hebben grote invloed op de vraag hoe ondermijning te voorkomen en tegen te gaan is. En samenwerking met en draagvlak onder de bevolking is een andere belangrijke factor. Want alleen als er samen met de gemeenschappen en de bewoners gewerkt wordt aan een veiligere buurt, kunnen er stappen vooruit worden gezet. De overheid kan dit niet alleen, er is samenwerking en steun vanuit de bevolking nodig om (duurzaam) te slagen[20]. In gesprek gaan met een familielid of buurtgenoot heeft nu eenmaal een ander effect dan wanneer dit met een jongerenwerker, BOA of wijkagent is.

We hebben in deze verkenning niet onderzocht of de initiatieven waar we mee hebben gesproken *effectief* zijn en daadwerkelijk de weerbaarheid tegen ondermijning verhogen. Dit is zeker een interessante vraag voor de toekomst, aangezien veel van de financiering alleen bestemd is voor evidence based methodieken en het daarom goed zou zijn om ook voor bottom-up initiatieven de effectiviteit te laten zien. Wat we wel kunnen zeggen is dat de buitenlandse voorbeelden, en dan met name Libera, effectief zijn in het mobiliseren van mensen om zelf actie te ondernemen. Dat heeft in het geval van Libera te maken met hun werk aan het vergroten van bewustwording, het werken volgens de methodiek van 'netwerk van netwerken' en het feit dat er daardoor goed kan worden aangesloten op de lokale context. Een ander belangrijk element waardoor mensen in Italië actief worden heeft te maken hun persoonlijke ervaringen en de nabijheid van de problematiek. Dit laatste is in Nederland meestal minder aan de orde. Maar juist om erger te voorkomen, laat het voorbeeld van Libera zien dat het zeker mogelijk is om impact te maken en mensen te bereiken.

Dan gaan we tot slot over tot de beantwoording van de hoofdvraag, die gaat over de meest passende manier om in Amsterdam en Nederland maatschappelijke weerbaarheid tegen ondermijnende criminaliteit te stimuleren:

- Kernachtig luidt het advies op basis van deze verkenning: *Zet de beweging in en ga bouwen aan enerzijds een coalitie van mensen en partijen die het doel onderschrijven en bij kunnen dragen aan het realiseren daarvan, en om anderzijds klein te beginnen, eerst in één wijk en nadat er vanuit onderling vertrouwen een mooie basis is ontstaan ook uit te breiden naar een volgende wijk. Met als lange termijn perspectief om in Nederland meerdere van dit soort lokaal georganiseerde netwerken te hebben, die maatschappelijke initiatieven op verschillende manieren ondersteunen.* Hieronder wordt nader toegelicht hoe we tot dit advies komen.
- Op basis van deze verkenning kunnen we concluderen dat er zeker draagvlak en behoefte is, in Amsterdam en ook daarbuiten, om maatschappelijke initiatieven tegen ondermijnende criminaliteit te faciliteren en ondersteunen.
- Dergelijke ondersteuning voorziet in een behoefte, omdat de huidige aanpak van ondermijning primair top-down en op repressie gericht is ingestoken. Terwijl de kracht van de buurten en gemeenschappen nodig is om gezamenlijk en duurzaam resultaat te kunnen bereiken. Kleinere, vaak door vrijwilligers geïnitieerde of uitgevoerde, organisaties voelen zich daarom op dit moment niet voldoende gezien en erkend en ervaren hinder van de bureaucratie, als zij bv. subsidie aanvragen om de kosten te dragen.
- Het bevorderen van maatschappelijke weerbaarheid tegen ondermijnende criminaliteit sluit aan op de preventieve agenda van het RIEC, zoals benoemd in het meerjarenplan 2025-2028. Maar vanuit enkele leden van de stuurgroep van het RIEC AA klonk tijdens de gesprekken de vraag of het een rol voor het RIEC om zich met preventie bezig te houden. Dit is een discussie die in de stuurgroep nader zal moeten worden gevoerd. Duidelijk is in elk geval dat er zeker ruimte is voor dit type activiteiten, waarbij er wel goed

[20] Zie ook het eerder genoemde ESS rapport, o.a. waar het op pag. 22 over de collectieve weerbaarheidstheorie gaat.

gekeken moet worden naar de wijze van organiseren en de meest passende betrokkenheid vanuit de overheid.

- Zowel vanuit de literatuur als uit deze verkenning blijkt dat er een aantal belangrijke randvoorwaarden zijn om bij het bevorderen van maatschappelijke weerbaarheid tegen ondermijnende criminaliteit. De belangrijkste hierbij is dat er tijd en aandacht moet zijn om het maatschappelijk initiatief op waarde te schatten en om buurt- en wijkgericht te kunnen werken, zodat er rekening kan worden gehouden met de specifieke context van dat gebied. Een belangrijke succesfactor bij het stimuleren van weerbaarheid is het vergroten van de bewustwording. Want je gaat het pas zien, als je het door hebt, zei Johan Cruijff al. En dat geldt zeker voor het sluipende en ondermijnende effect van criminaliteit op sociale netwerken. In dit rapport zijn nog meer randvoorwaarden en mogelijke succesfactoren (uit de literatuur, de interviews en de werksessie) genoemd, die bij de verdere uitwerking een rol kunnen spelen.
- Landelijk is zichtbaar dat met het 'uitdaagrecht'[21] (naar het Engelse Right to Challenge) dat sinds januari 2025 in de gemeentewet is vastgelegd geprobeerd wordt om inwoners meer ruimte te geven om verantwoordelijkheid te nemen voor de eigen omgeving. Een werkwijze die bewoners meer ruimte geeft om een rol te spelen in het tegengaan van ondermijnende criminaliteit zou hier goed op aansluiten en wellicht kan de juridische vormgeving van het uitdaagrecht door vertaald worden naar dit thema om meer ruimte voor bottom-up initiatieven de ruimte te geven?
- Gegeven de gewenste rol en positie van de beoogde organisatie (op afstand van de overheid, gedragen door een coalitie van partijen), kan ervoor gekozen worden om een nieuwe kleinschalige organisatie op te richten om de activiteiten uit te voeren. Maar aansluiten bij een of meer coalities zoals die in Amsterdam Zuid-Oost en Amsterdam Nieuw-West zijn ontstaan in het kader van het Nationaal Programma Leefbaarheid en Veiligheid, kan ook een optie zijn.
- Wanneer besloten wordt om een stichting of andere organisatie op te richten die zich richt op het bevorderen van de maatschappelijke weerbaarheid tegen ondermijnende criminaliteit, dan lijkt een aanpak gebaseerd op 'grote ambities, maar klein beginnen' een mooi uitgangspunt. Gegeven de behoefte aan maatwerk en het goed aansluiten op wat er in een buurt of wijk, is het cruciaal om bottom-up te gaan werken aan het creëren van het netwerk, het ondersteunen van dat netwerk en het uitbouwen daarvan door nieuwe mensen te motiveren om ook actief te worden. En aan de andere kant, is er behoefte aan een lange termijn aanpak en visie, zodat de op te richten organisatie vanaf de start vertrouwen kan opbouwen. Bijvoorbeeld doordat er meerjarige zekerheid is over het bestaan van de organisatie en doordat meerdere partijen en partners zich erachter scharen, waardoor het maatschappelijk breed gedragen wordt (denk aan betrokkenheid vanuit het bedrijfsleven en maatschappelijke organisaties).
- Wanneer het vervolgens lukt om in een of enkele buurten / wijken in Amsterdam goed werk te verzetten, kan gekeken worden naar uitbreiding naar andere stadsdelen en/of andere Nederlandse steden. Ons advies daarbij is om hierbij te denken volgens de gedachte van een 'netwerk van netwerken'. In plaats van één organisatie te creëren die potentieel van Maastricht tot Groningen en van Middelburg tot Alkmaar een groot netwerk creëert, lijkt het, gegeven de behoefte aan lokaal maatwerk, passender om de netwerkvorming in een bepaalde plaats of regio ook lokaal of regionaal aan te pakken. Het voorbeeld van Libera Italië laat mooi zien hoe dit zich als een olievlek kan verspreiden, waarbij de centrale organisatie de linking pin is tussen de verschillende netwerken en ook landelijke activiteiten onderneemt. Denk hierbij aan het bevorderen van maatregelen op het gebied van maatschappelijk herbestemmen van crimineel geld, of aan het organiseren van de jaarlijkse herdenkingsdag voor slachtoffers.
- Een aanpak gericht op het creëren van een 'netwerk van netwerken', laat ook ruimte aan andere RIEC's om hun rol te spelen en bijvoorbeeld zich aan te sluiten en/of hun reeds bestaande activiteiten hier aan te

[21] Zie o.a. https://www.lsabewoners.nl/meebeslissen/aan-de-slag-met-het-uitdaagrecht/

koppelen. Het leren van elkaar tussen RIEC AA en de overige RIEC regio's op dit gebied kan op die manier ook een impuls krijgen.

- Wanneer het gaat om de financiering van de organisatie en de activiteiten, kan gedacht worden aan een bijdrage vanuit de nationale middelen voor de aanpak van ondermijning, preventie met gezag of het Nationaal Programma Leefbaarheid en Veiligheid, maar zou ook gekeken kunnen worden naar het maatschappelijk herbestemmen van crimineel geld.
- Ter afsluiting nog het volgende: aan het eind van de werksessie tijdens de verkenning werd geconstateerd dat alle aanwezigen (vanuit overheid, RIEC's, welzijn en initiatieven) op hun eigen manier naar de thematiek van ondermijnende criminaliteit kijken, maar dat men elkaar goed vond in de ambitie om gezamenlijk te proberen om de nieuwe generatie jongeren zoveel mogelijk te behoeden voor de verleidingen en de negatieve gevolgen van ondermijnende criminaliteit. En dat is een krachtige ambitie, die verbindend en versterkend kan werken. Hopelijk draagt deze verkenning bij aan het gezamenlijk dichterbij brengen van die ambitie.

6 Bijlagen

6.1 Bijlage 1: Documentenlijst

Bahara, H. & van Dongen, M. (2024). Vrijwilligers en politie houden Amsterdam-Nieuw-West rustig terwijl het politieke debat verhardt: 'Zacht als het kan, hard als het moet'. De Volkskrant

BASTA België

Chance Network

Chance network: Political Agenda

De Moeder is de Sleutel

Di Maggio U., Baruzzo, G., Rispoli F., (2019) : Free your ideas report

Expertise-unit Sociale Stabiliteit. Praktijkverhalen: 'We doen dit niet vóór maar mét de gemeenschap'.

Expertise-unit Sociale Stabiliteit. Handreiking: 'Wetenschappelijke inzichten over versterking van weerbare gemeenschappen tegen ondermijning'

De Gruijter, M. & Pels, T. (2005). De Toekomst van buurtvaderschap: Professionalisering met behoud van zeggenschap. Verwey-Jonker Instituut.

De Westkrant. (2022). 'Wij zijn niet hun echte ouders, maar ze voelen als onze kinderen'.

Duin, R.J. (2022). Stilteprotest in Osdorp na dodelijke steekpartij: 'Dit is de zoveelste keer'. Het Parool.

Kamara, E.A. (2024). Licht op Buurtmoeders MoedersKracht: Verslag van het onderzoek (2023-2024) naar de werkwijze van de buurtorganisatie Buurtmoeders MoedersKracht.

Klandermans, B. (1984). Mobilization and participation: Social-psychological expansions of resource mobilization theory.

Libera, Italy

Mafianeindanke, Duitsland

Movisie. (2023). Community based veiligheid: hoe bewonersinitiatieven bijdragen aan preventie.

Nederland tegen de georganiseerde misdaad. (2022). Verhalen uit de praktijk: "Criminaliteit los je niet op zonder de ouders van de daders"

Nederland tegen de georganiseerde misdaad. (2022). Verhalen uit de praktijk: "Credible messengers bereiken kwetsbare jongeren"

NOS. (2021). Buurtmoeders zorgen voor rust in Amsterdam Nieuw-West: 'Ze weten dat we er zijn'.

Onnink, G. (2025). Indrukwekkende stille tocht voor Joni (13), die doodgestoken werd: 'Het is hartverscheurend'.

Osorio, J., Schubiger, L.I., Weintraub, M. (2021) Legacies of Resistance: Mobilization Against Organized Crime in Mexico

Peter R. de Vries Foundation.

Rogers, T, Goldstein, N.J. & Fox, C.R. (2018). Social Mobilization

Trouw, Artikel: burgers moeten zich drukker maken over vergismoorden en explosies

Van Dongen, M. (2023). Daders 'vergismoord' stagiair Mohamed Bouchikhi veroordeeld tot levenslang en 29,5 jaar cel.

Verslag bezoek Italiaanse anti-maffiaorganisatie Libera en Belgische Basta

Young perspectives (YOPE).

6.2 Bijlage 2: Topiclijst initiatieven

Introductie

- Toelichting op doel en achtergrond van het onderzoek
- Toelichting op wijze waarop de informatie uit het interview gebruikt zal worden ihkv het onderzoek. In het eindrapport zal een lijst gesprekspartners worden weergegeven op organisatieniveau. Initiatieven zullen geanonimiseerd worden beschreven, al moet hierbij worden opgemerkt dat het om een beperkt aantal initiatieven gaat, waardoor uitspraken voor een goed ingevoerd persoon eventueel herleidbaar zullen zijn. Belangrijk dus om expliciet aan te geven als een uitspraak niet in het rapport terecht mag komen.
- Introductie van de deelnemers aan het gesprek

Achtergrond en opstartfase van het initiatief

- In welke context is uw initiatief gestart?
- Welke stakeholders waren er betrokken bij het opzetten van dit initiatief?
- Wat ging er goed bij het opzetten van het initiatief?
- Wat had de start van uw initiatief makkelijker gemaakt?

Huidige stand van zaken van het initiatief

- Wat voor activiteiten voert uw initiatief uit om ondermijnende criminaliteit te voorkomen of tegen te gaan?
- Wat zijn succesfactoren van jullie initiatief?
    - Als het gaat om resultaten
    - Als het gaat om organisatie
- Waar liggen er nog verbeterpunten?
    - Als het gaat om resultaten
    - Als het gaat om organisatie
- Wie zijn de verschillende stakeholders die er op dit moment betrokken zijn bij het initiatief?
    - In wat voor mate zijn zij betrokken?
    - Wat is hun precieze rol?
- Als u mag dromen, welke lokale of landelijke activiteiten zou u dan graag nog eens zien (denk bv aan activiteiten gericht op jeugd, activiteiten rond herdenken)

Samenwerking met de overheid:

- Welke rol heeft de overheid gespeeld in het ondersteunen van uw aanpak?
    - Bij de start van het initiatief
    - Doorlopend
- Welke succesfactoren zijn er in deze samenwerking?
- Welke verbeterpunten?
- Wanneer geen samenwerking: Had u het fijn gevonden als er met u was samengewerkt? Hoe had de overheid de opzet en doorloop van het initiatief kunnen stimuleren?
- Wat kunnen overheidspartners doen om initiatieven als die van u te ondersteunen en de maatschappelijke weerbaarheid te vergroten?
- Stel, er is een organisatie in Amsterdam om u te ondersteunen bij uw rol, wat zou die organisatie dan moeten doen? En wat zou de relatie met de overheid van deze organisatie moeten zijn?

Afronding / ruimte voor wat er nog niet gezegd is:

- Met wie moeten we nog meer spreken?
- En wie zou er deel kunnen nemen aan een werksessie, waarbij we met 6-8 personen op basis van de uitkomsten werken aan de het advies over hóe de overheid de maatschappelijke weerbaarheid tegen ondermijnende criminaliteit zou kunnen ondersteunen?
- Zijn er zaken die u van belang vindt rond hoe de overheid de maatschappelijke weerbaarheid tegen ondermijnende criminaliteit kan ondersteunen en faciliteren, die nog niet aan de orde zijn geweest?

Afsluiting: Dank en delen verslag.

6.3 Bijlage 3: Topiclijst betrokkenen

Introductie

- Toelichting op doel en achtergrond van het onderzoek
- Toelichting op wijze waarop de informatie uit het interview gebruikt zal worden ihkv het onderzoek. In het eindrapport zal een lijst gesprekspartners worden weergegeven op organisatieniveau. In principe wordt de data anoniem verwerkt, maar kan soms misschien wel herleidbaar zijn, daarom horen we het graag als er iets niet in het rapport gebruikt mag worden.
- Introductie van de deelnemers aan het gesprek

Observaties

- Wat zijn volgens u de belangrijkste ontwikkelingen in de maatschappij omtrent ondermijnende criminaliteit?
- In hoeverre bent u bij het voorkomen en tegen van ondermijnende criminaliteit betrokken?
- Wat ziet u als het gaat om een maatschappelijke reactie op ondermijnende criminaliteit?
    - Zijn er ook maatschappelijke initiatieven waar u bekend mee bent om dit tegen te gaan?
    - Zo ja, wat werkt daarin goed? Wat kan beter?
    - Zo niet, waarom denkt u dat er weinig maatschappelijke initiatieven ontstaan vanuit de maatschappij tegen ondermijnende criminaliteit?

Werken aan maatschappelijke initiatieven?

- Wat is er volgens u nodig om blijvende actie vanuit de maatschappij tegen ondermijnende criminaliteit teweeg te brengen en te ondersteunen?

- Hoe zou een dergelijk initiatief eruit kunnen zien?

Rol overheid?
- Op welke wijze kan de overheid een op te richten initiatief ondersteunen?
- Moet de overheid na de oprichting ook betrokken blijven bij de aanpak?

Afronding / ruimte voor wat er nog niet gezegd is:
- Met wie moeten we nog meer spreken?
- En wie zou er deel kunnen nemen aan een werksessie, waarbij we met 6-8 personen op basis van de uitkomsten werken aan de het advies over hóe de overheid de maatschappelijke weerbaarheid tegen ondermijnende criminaliteit zou kunnen ondersteunen?
- Zijn er zaken die u van belang vindt rond hoe de overheid de maatschappelijke weerbaarheid tegen ondermijnende criminaliteit kan ondersteunen en faciliteren, die nog niet aan de orde zijn geweest?

Afsluiting: Dank en afsluiting

6.4 Bijlage 4: Topiclijst stuurgroepleden

Introductie
- Toelichting op doel en achtergrond van het onderzoek
- Toelichting op welke respondenten tot nu toe zijn gesproken (initiatieven buitenland, Nederland, en betrokken professionals)
- Toelichting op wijze waarop de informatie uit het interview gebruikt zal worden ihkv het onderzoek. In het eindrapport zal een lijst gesprekspartners worden weergegeven op organisatieniveau. Initiatieven zullen geanonimiseerd worden beschreven, al moet hierbij worden opgemerkt dat het om een beperkt aantal initiatieven gaat, waardoor uitspraken voor een goed ingevoerd persoon eventueel herleidbaar zullen zijn. Belangrijk dus om expliciet aan te geven als een uitspraak niet in het rapport terecht mag komen.
- Introductie van de deelnemers aan het gesprek

Toelichting interviews initiatieven
- Toelichting op de doelen en activiteiten van verschillende initiatieven
    - Komt dit overeen met het soort initiatief dat u voor zich ziet?
        - Zo ja: waarom, en welke elementen precies?
        - Zo nee, wat ziet u dan voor zich?
- Toelichting succesfactoren en knelpunten van initiatieven
    - Wat vertellen de opgehaalde knelpunten en succesfactoren volgens u voor een eventueel nieuw op te zetten initatief?
- Toelichting betrokken stakeholders van bestaande initiatieven (aan de start en doorlopend)
    - Welke stakeholders moeten volgens u betrokken zijn bij een op te zetten initiatief (aan de start en doorlopend?)
    - Hoe moet deze samenwerking eruit zien?

Toelichting interviews betrokkenen
- Toelichting huidige maatschappelijke reactie
    - Wat ziet u als het gaat om maatschappelijke reactie op dit moment?
    - Herkend u het beeld uit de interviews?
- Toelichting benodigdheden voor blijvende actie

    - Wat is volgens u nodig om blijvende actie te kunnen waarborgen
- Hoe moet een dergelijk initiatief eruit zien?
    - Komt dit overeen met uw beeld van een dergelijk initiatief?

Beide doelgroepen: Gewenste samenwerking met de overheid

- Toelichting samenwerking met de overheid
    - Komen de antwoorden uit de interviews overeen met uw beeld van de betrokkenheid van de overheid in een op te zetten initiatief?
    - Kunt u iets meer vertellen over uw beeld van deze samenwerking?